

Класіка жанру і летняя адпачынку

Пяць гадоў таму летнія канцэрты класічнай музыкі на плошчы Свабоды пачыналіся як адмысловы мінскі фестываль. Летась "Класіка ля ратушы з velcom! A1" пашырыліся яшчэ і на Віцебск. Супадзенне ці не, але ж сёлета гарадоў-удзельнікаў фесту ўжо таксама пяць. 29 чэрвеня жывую класічную музыку слухалі на вуліцах Віцебска, потым такія канцэрты адгучалі ў Гродне і Гомелі. Сёння, 20 ліпеня, фестывальны рух дайшоў і да сталіцы, дзе да канца лета запланавана яшчэ пяць класічных вечароў. А 28 ліпеня да музычнага свята далучыцца Брэст. Наўрад ці хто-небудзь паспрачаецца, што такі выхад за межы традыцыйных сцэн дазваляе і слухачам, і самім выканаўцам атрымаць новы досвед ды ўражанні. Летнія вечары пад гукі класікі ўжо становяцца класікай адпачынку для жыхароў розных гарадоў Беларусі.

Валянціна КРАСОЎСКАЯ

Серыю мінскіх канцэртаў па традыцыі адкрывае Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь.

— Максімум 30 — 40 працэнтаў публікі прыходзяць слухаць нас спецыяльна, а астатнія — гэта проста выпадковыя мінакі, — кажа дырыжор Аляксандр Анісімаў. — Людзі спыняюцца, і мы іх, можна сказаць, схіляем да веры ў класіку, музыку сімфанічнага аркестра. Яны становяцца нашымі слухачамі. Гэта адна з галоўных прычын нашага штогадовага ўдзелу ў гэтым свяце, акрамя таго, што мы сапраўды атрымліваем вялікую асалоду ад энергіі, якой дзеліцца публіка, што з задавальненнем прымае мастацтва нашага і іншых калектываў.

Працяг на стар. 2

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

ВЫПРАБАВАННЕ НА ТРЫВАЛАСЦЬ

Колькі недаўгавечны пластык зможа захоўваць памяць пра беларускіх класікаў, на прыкладзе помніка Францішку Аляхновічу ў Вільні разважае "К".

ст. 5

"Славянскі базар — 2019"

МЕНЕЙ ДЫ ЛЕПЕЙ?

"К" аналізуе вынікі дзіцячага конкурсу і конкурсу выканаўцаў эстраднай песні на сёлетнім "Славянскім базары ў Віцебску".

ст. 6 — 7

In memoriam

"РЭДКА РАБІЎ УСЁ ЯК УСЁ"

Учора пайшоў з жыцця народны артыст Беларусі Аўгуст Мілаванаў. "К" адшукала ў архіве Купалаўскага тэатра здымкі са спектакляў з удзелам зранага акцёра.

ст. 14

Планы і рэчаіснасць

18 ліпеня ў Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь абдылося пасяджэнне, на якім абмяркоўваліся вынікі рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы "Культура Беларусі" на 2016 — 2020 гады ў 2018 і першым паўгоддзі 2019-га года.

Настасся ПАНКРАТАВА

Летась у рамках Дзяржпраграмы было праведзена 47 мерапрыемстваў. Многія запланаваныя паказчыкі па розных кірунках дзейнасці былі дасягнуты.

Так, за мінулы год адрэстаўравалі ці прарэстаўравалі пад новыя функцыі 115 помнікаў архітэктуры. Сярод знакавых аб'ектаў — Барысаглебская (Каложская) царква ў Гродне, сталёны "Динама" ў Мінску. Уведзены ў эксплуатацыю пасля правядзення капітальнага рамонтнага музея Вітольда Вяльнянкіца-Бірулі ў Магілёве. Дзякуючы рэспубліканскім сродкам працягваюцца рэстаўрацыйныя працы ў Навагрудскім замку, былым замку Сапегаў у Галышанах, Крэўскім замку і ў Спаса-Прабражонскай царкве ў Полачцы.

У Мядзельскім і Вілейскім раёнах Міншчыны і ў Сморгонскім раёне Гродзеншчыны правялі інвентарызацыю матэрыяльных нерухомых гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Кошт работ склаў крыху больш за сем тысяч рублёў. Усе даныя ўнесены ў Банк звестак аб гісторыка-культурнай спадчыне Рэспублікі Беларусь.

На папаўненне бібліятэчнага фонду краіны ў 2018 годзе выдаткавана каля 13 мільёнаў рублёў (планам дзесяць мільёнаў рублёў). Аб'ём музейнага фонду прырос 51 тысячай прадметаў. Акрамя цікавых выстаў на тэрыторыі Беларусі, аічынныя музеі здалі выставы і за мяжой. Напрыклад, Нацыянальны гістарычны музей кра-

іны прадставіў экспазіцыю, прысвечаную традыцыям ісламу ў Беларусі, у Нацыянальным музеі Султаната Аман. А Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны прэзентаваў свае экспазіцыі ў кітайскіх гарадах Пекін і Нанкін.

Летась пры садзейнічанні Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур адбылося 17 мерапрыемстваў з удзелам творчых калектываў і прадстаўнікоў нацыянальна-культурных грамадскіх аб'яднанняў. Яны выступалі ў замежжы, а таксама на канцэртах і фестывалях у рэгіёнах Беларусі. За кошт бюджэтных сродкаў былі зроблены нацыянальныя касцюмы, сцэнічныя абутак, нацыянальныя музычныя інструменты для творчых калектываў і салістаў армянскай, грузінскай, дагестанскай, казахскай, карэйскай, малдаўскай, нямецкай, польскай, палесінскай нацыянальна-культурных грамадскіх суполак.

У краіне з'явіліся новыя скульптуры. У Гродне ўсталяваны помнік Давыду Гарадзенскаму (аўтар Сяргей Аганай). У Кітайскай Народнай Рэспубліцы цяпер можна фатаграфавана на фоне бюста Якубу Коласу (аўтар Сяргей Гумілёўскі) і Янкі Купалы (аўтар Віктар Кочап). Добры рэзультат атрымаў памятный знак "Мемарыял "Курапаты" ад Сяргея Аганая і Волгі Нячай, душэўна прыняты памятный знак "Янава слова" ў Іванаве ад Аляксея Сарокіна і Ганны Багаткінай. На магіле народнага артыста Беларусі Аляксандра Ціхановіча паставілі помнік за аўтарствам Аляксандра Шапо.

У 2018 годзе тэатральна-відовішчынны і іншыя культурныя арганізацыі правялі 18 118 мерапрыемстваў, у тым ліку міжнародныя фестывалі і форумы. Клубныя арганізацыі здалі 599 408 культурных мерапрыемстваў.

Аднак не ўсім атрымалася дасягнуць пастаўленай мэты. Напрыклад, узніклі праблемы з пашырэннем плошчаў для захоўвання архіўных дакументаў

у дзяржаўных архіўных установах на Гродзеншчыне. Як патлумачыла прадстаўнік Дэпартамента па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь Вольга Заянчоўская, праблема ў тым, што Гродзенскі аблвыканкам сёлета не выдаткаваў ні рубля, хоць па праграме было запланавана мільён трыста рублёў. Не ўсё добра і на Гомельшчыне: пры запланаваных на тую ж справу 800 тысяч рублёў на дадзены момант выдаткавана толькі 258 тысяч рублёў.

Пакуль не змаглі дабіцца прыросту аб'ёму даходаў дзяржаўныя кінапракатныя і кінавідовішчыны арганізацыі. З запланаваных 28 працэнтаў па факце ўзята планка ў 19 працэнтаў. Прычынай такога стану рэчаў кінапракатчыкі бачаць зніжэнне колькасці наведвальнікаў. Патэнцыйныя глядачы ўсё часцей выбіраюць прыватныя кінатэатры, дзе больш камфортна і вышэйшая якасць гукавога і відэа абсталявання (гэта тэндэнцыя асабліва ярка выражана ў сталіцы і Мінскай вобласці). Часта аўдыторыі пераклучылася на прагляд стужак у Сеціве з выкарыстаннем сучасных мультымедыяных прыставак. Да таго нарастае канкурэнцыя з боку тэлевізійных каналаў, якія перайшлі на вясчэнне ў фармаце HD, Ultra HD і гэтак далей.

Ёсць пытанні і з рамонтам музычных інструментаў. Часам выдаткаваны на аднаўленне сумы пераразмяркоўваюцца ўстановамі культуры на іншыя патрэбы. У некаторых арганізацый недастаткова ўласных сродкаў на неабходны рамонт.

— Усе разумеюць, што выкананне мэтавых праграмных заданняў непасрэдна ўплывае на выкананне дзяржаўнай праграмы "Культура Беларусі", — нагадала першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Наталія Карчэўская. — І хачу падкрэсліць, што асабліваю ўвагу трэба звярнуць на выкананне задання па экспарту паслуг у Кітайскую Народную Рэспубліку. План па экспарту паслуг для сферы культуры на гэты год павялічаны з 3,7 мільёнаў да 5 мільёнаў долараў, а на 2020 год будзе вызначаны лічбавы ў 6 мільёнаў долараў. Пакуль гэтыя паказчыкі выконваюцца сіламі ўстаноў адукацыі, і тое не ўсім. Аднак нельга бясконца павялічваць колькасць кітайскіх студэнтаў.

Дзякую ўстановам культуры за працу, аднак паказчык экспарту павінны спрабаваць выконваць усе ўстановы культуры.

Класіка жанру і летняя адпачынку

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

У Віцебску і Гомелі фестываль прадстаўляў праграму "Viva, Штраус!", прысвечаную творчасці знакамітых аўстрыйскіх кампазітараў — Іагана Штрауса-старэйшага і яго сына Іагана Штрауса-малодшага. Знакамітыя вальсы, полькі, кадрылі і маршы прагучалі ў выкананні Art Music Orchestra — лаўрэатаў і дыпламантаў міжнародных конкурсаў, салістаў аркестра Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь. Жыхароў і гасцей Гродна вітаў ансамбль "Мінск-Класік" з праграмай "Штраус на біс!" Што ж будзе ў сталіцы?

— Праграма складаецца з "хітоў" папулярнай класічнай музыкі, — адзначае Аляксандр Анісімаў. — Мы возьмем музыку Заходняй Еўропы (Аўстрыя, Германія, Францыя), а таксама славянскіх кампазітараў (Станіслаў Манюшка, Антанін Дворжак). Будзе эфектны нумар з балета "Святло і цені" Генрых Вагнера. Я лічу, што таксама выклікаюць значную цікавасць у публікі "Маленькая начная серэнада" Моцарта і "Канцэрт для скрыпкі з аркестрам" Вівальды з цыкла "Поры года" ў выкананні нашай салісткі, Заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Юліі Сцефановіч. Прагучыць сімфонія Бетховена, уверцюры з опер "Сапока-ліхадзейка" Расіні, "Князь Ігар" Бардзіна. Скончыцца наша

праграма блокам музыкі Чайкоўскага, які будзе складацца з "Італьянскага капрычча", "Па-дэ-дэ" з балета "Шаўкунок" і фіналу "Сімфоніі № 4".

Аляксандр Анісімаў таксама падкрэсліў, што два нумары праграмы будуць прысвечаны 200-годдзю з дня нараджэння Станіслава Манюшкі — арыя Галкі з аднайменнай оперы ў выкананні Ірыны Крыкуновой і знакаміты паланэз кампазітара.

— Нашаму гораду не хапае сур'эзнага, пафаснага фестывалю менавіта класічнай музыкі, і гэты праблема хоць у нейкай ступені запяўняе "Класіка ля ратушы", хоць яна і адбываецца ў больш вольным фармаце, — лічыць спадар Анісімаў. — І мы вельмі чакаем, што гэтым разам нам зноў пашанцуе з надвор'ем, таму што ўсе папярэднія канцэрты ля ратушы былі надзвычай пагодлівыя.

Да канца лета на мінскай плошчы Свабоды можна наведаць бясплатныя канцэрты Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя Юсіфа Жыноўіча (27 ліпеня), музычнай капэлы "Санорус" (3 жніўня), эстонскага духавога аркестра "Саксон" (10 жніўня), Дзяржаўнага камернага аркестра Рэспублікі Беларусь (17 жніўня) і Прозіцкага аркестра Рэспублікі Беларусь (31 жніўня).

У Брэсце 28 ліпеня чакаюць Art Music Orchestra. Пачатак — 20.30. Заканчэнне — 23.00.

Газета КУЛЬТУРА ШТОТДЫНІВЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юры КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНДЭВІЧ, Яўген РАПІН; аглядальнікі рэдакцыі: Дар'я АМІЛЬЯКОВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Настасся ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КІМІАЎ, фотакарэспандэнт — Сяргей ЖДАНОВІЧ; мастакі рэдакцыі — Наталія ФАДЭА, карыктар — Таццяна ПАШУНЬКА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя выдавчых устаноў "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".

Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выданы), пашпарт, асабісты нумар), асноўныя месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупкісці не рэдакцыя і не вяртаюцца. Межыяны аўтары могуць не аддаваць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

© "Культура", 2019. Наклад 3566. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 19.07.2019 ў 19.00. Замова 2313.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/06 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Абмеркаваць і супаставіць

У эпоху сацыяльных сетак многім глядачам не хапае адваротнай сувязі з тэатрамі. Большасць калектываў працягваюць трымаць дыстанцыю і таму нячаста ладзяць публічныя абмеркаванні пабача-нага. На мінулым тыдні праект TheatreHD у супрацоўніцтве з сеткай кінатэатраў Silver screen адкрыў новы для сябе фармат тэатральнага клуба, у якім публіка і запрошаныя крытыкі даюць ацэнкі прагледжанаму спектаклю, а таксама разважаюць пра шляхі развіцця айчыннага сцэнічнага мастацтва.

Настасся ПАНКРАТАВА

Вядучай тэатральнага клуба выступіла дырэктар Цэнтра візуальных і выканальніцкіх мастацтваў “АРТ карпаратэйшн” і міжнароднага тэатральнага форуму “ТЭАРТ” Анжэліка Крашэўская. Менавіта дзякуючы яе высілкам Беларусь далучылася да сусветнай практыкі і атрымала магчымасць глядзець лепшыя пастаноўкі тэатраў Старога і Новага Светаў на вялікім экране. Спецыяльныя госці таксама добра вядомыя ў айчынным тэатральным асяродку: на першай сустрэчы ў якасці экспертаў выступалі крытыкі Алена Мальчэўская і Дзяніс Марціновіч.

У першы вечар абмяркоўвалі спектакль Royal Shakespeare Company “Утаймаванне свавольнага”. Рэжысёр Джасцін Адынберт узяў класічную п’есу Шэкспіра і... памяняў месцамі мужчын і жанчын. Ключавыя жаночыя персанажы сталі мужчынамі, аднак сюжэт не змяніўся: у гэтым царстве матрыярхату братам нікуды не падысці ад неабходнасці абавязкова “правільна” жаніцца. Аднак ці змог рэжысёр з дапамогай такога гендарнага фокуса дабіцца сваёй мэты і паказаць заганы нераўнапраўя палю? Гутарка пачалася з пошуку адказу на гэтыя пытанні. І хутка выйшла за межы тэатразнаўчых размоў.

Крытыкі і публіка падкрэслівалі значнасць самога праекта відэатрансляцыі тэатральных пастановак. Сапраўды, далёка не ўсе прыхільнікі мастацтва мо-

гуць дазволіць сабе планавашь замежныя вандрожкі, кіруючыся тэатральнай афішай сусветнаведомых тэатраў. Ды і білеты ў той жа Metropolitan Opera у Нью-Ёрку ці “Глобус” у Лондане яўна не будуць каштаваць больш дзесяці долараў, як білет на відэаверсію спектакля ў беларускай кіназале. Як заўважыла спадарыня Крашэўская, TheatreHD — гэта магчымасць убачыць, як мысляць замежныя рэжысёры, і параўнаць іх памкненні і дасягненні з тым, што адбываецца ў нас. “Праект прапагандуе лепшае з сусветнага досведу, тым самым дапамагае выходзіць густ. А яшчэ становіцца сапраўдным выратаваннем для тых, хто расчараваўся ў беларускіх экспертуарных тэатрах”, — дадала Дзяніс Марціновіч.

Падчас размовы глядачы выказвалі свае заўвагі да складання афішы трансляцыі. Напрыклад, слушна заўважалі нязручнасць паказаў пасярод працоўнага тыдню: спектаклі часта пачынаюцца пазней за 19 гадзін, з улікам антрактаў могуць заканчвацца апоўначы. Было б варты працяглая па часе відэатрансляцыі ставіць на пятніцу-суботу. Хтосьці разважаў пра высокую парог уваходжання ў праект, бо не ўсім лёгка даецца чытанне субтытраў у спектаклях на мове арыгіналу. Іншыя прасілі на наступнай сустрэчы пакінуць больш часу на абмеркаванне ўласна пастаноўкі, каб мець магчымасць супаставіць свае ацэнкі пасля спектакля з прафесійным меркаваннем крытыкаў. Разам з заснавальнікамі праекта публіка імкнулася адшукаць алказ на пытанне, чаму нават зна-

камітэя прозвішчы сучасных рэжысёраў ці акцёраў не дапамагаюць сабраць поўную кіназалу.

Пасля завяршэння мерапрыемства Алена Мальчэўская адзначыла: “У Мінску для мяне вельмі адчувальны запыт на “гаварыць пра тэатр”. Гэтыя памкненні ўзнікаюць і ў глядачоў, і ў прафесійнай суполкі. І я неверагодна радаюся, калі з’явіцца новая кропка для гэтай камунікацыі”.

Ужо вядома, што наступная сустрэча ў тэатральным клубе адбудзецца ў жніўні.

K

Калі Sprava ладзіцца

Учора ў вёсцы Белая Царква Чашніцкага раёна Віцебскай вобласці адкрыўся архітэктурны лагер, удзельнікі якога пабудуюць на паўвысце ля Чарэйскага возера вежу для назірання за птушкамі, а таксама невялікія арт-аб’екты каля дрэваў. А з 25 ліпеня там запрацуюць яшчэ і творчая рэзідэнцыя для падрыхтоўкі танцавальнага орап-аіг перформансу “Птушкі. Міграцыя” (ідэя — Кацярына Аверкава, харэограф — Валерыя Хрыпач). Усё гэта робіцца да міжнароднага фестывалю месца Sprava, што адбудзецца ў Белай Царкве 2 — 4 жніўня.

Фестываль праходзіць ужо ў трэці раз. Яго амбіцыйная мэта — змяніць стаўленне беларусаў да прыроднай, культурнай і гістарычнай спадчыны краіны праз узаемадзеянне з ёй з дапамогай музыкі і сучаснага мастацтва. За мінулыя гады арганізатары разам з запрошанымі гасцямі і мясцовымі жыхарамі добраўпарадкавалі паўвыступ, пабудавалі там дзве сцэны, пляж, зрабілі анлайн-даведнік па мясцовых славутасцях (руіны Свята-Троіцкай царквы, сяліба Мілашаў, цагляны завод, будынак пажарнай службы XIX стагоддзя і іншае). І працягваюць працаваць на карысць гэтага месца.

Што тычыцца сёлетняй музычнай праграмы Sprava, то за тры фестывальныя дні ў Белай Царкве пройдзе каля 40 канцэртаў. Port Mone Trio, Shuma, “Волкаўтрыа”, Ягор Забелаў, “НаУ-аль”, Shaman Jungle ды іншыя — на асноўнай сцэне. На асобнай пляцоўцы эксперыментуюць дзіджэй з Беларусі, Літвы і Аргентыны. Музыка ў акадэмічным выкананні калектыву Five Storey Ensemble, піяністкі Дашы Мороз, квартэта валторн “Золата Рэйна” і іншых гучыць на класічнай сцэне. Паміж канцэртамі глядачам прапануюцца разнастайныя майстар-класы, а таксама экскурсіі па гістарычных мясцінах і птушчых сіджынах.

Фота Міхайла ЛЕШЧАНКІ

Праз тысячу гадоў на гэтым месцы

На гарадзішчы пад вёскай Цысты Верхнядзвінскага раёна Віцебскай вобласці знойдзена каля пяці тысяч артэфактаў і тысячагоддзя нашай эры. У раскопках задзейнічаны студэнты гістарычнага факультэта Белдзяржуніверсітэта.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота прадастаўлены прэс-службай БДУ

Упершыню гарадзішча ў Цыстах даследавалася на пачатку 1980-х гадоў. Пасля археалагічных раскопкі тут не ладзіліся. Сёлета ў экспедыцыю ў Верхнядзвінскі раён выправіліся гісторыкі-першакурснікі. Сярод кіраўнікоў — старшы навуковы су-

працоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, дацэнт кафедры археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін БДУ Паліна Курловіч, выкладчык гэтай жа кафедры Уладзімір Плавінскі і дацэнт кафедры крыніцазнаўства названай ВНУ Вольга Ліпніцкая.

У даследуемым культурным слаі захавалася шмат прадметаў, што адлюстравваюць побытавую культуру плямён балтаў. Напрыклад, студэнты вымалі з зямлі рыбакоўныя кручкі, нажы, тапары, зброю. Археалагі могуць пахваліцца і старадаўнімі ўпрыгожваннямі з жалеза і бронзы. Яны знайшлі нямаля шплек, бляшак, бусін, бранзалетаў.

Цікавае вылікае вялікая колькасць разнастайнай керамікі. Частка посуду належыць дняпроўска-дзвінскай культуры і датуецца I — IV вякамі нашай эры. Аднак знаходзіліся і фрагменты, чый узрост значна старэйшы. Гісторыкі імкнуцца вызначыць, адкуль узялася гэтая кераміка і якому насельніцтву яна належала.

Археалагі мяркуюць, што ў гэтых мясцінах захавалася печ-домніца, жылёвыя пабудовы і гаспадарчыя аб’екты I тысячагоддзя нашай эры, і плануець усё гэта адшукаць. Экспедыцыя павінна завяршыцца 24 ліпеня. Пасля гісторыкі распачнуць навуковыя даследаванні, каб вызначыць канкрэтную перыядызацыю знойдзеных артэфактаў.

K

У рамках “Славянскага базару ў Віцебску” ўжо не ўпершыню ладзіўся круглы стол “Культура і мастацтва як крыніца развіцця духоўна-маральных каштоўнасцяў. Роль СМІ ў фарміраванні агульнай культурнай прасторы славянскіх народаў”. Якія ж праблемы там былі закрануты?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Арганізатарамі выступілі два міністэрствы — інфармацыі і культуры Беларусі, а таксама Выдавецкі дом “Звязда”. Паводле заплаванага раскладу, сустрэча павінна была складацца з трох блокаў. Першы два цалкам адпавядалі назве мерапрыемства.

варыў пра развіццё культурнага супрацоўніцтва між Аманам і Беларуссю: “У верасні адкрыецца аманская выстава ў Мінску, праз год пройдзюць Дні культуры Беларусі ў Амане, з 2020 года Аман плануе ўдзельнічаць у “Славянскім базару ў Віцебску”.

Уладзімір Пярцаў, дырэктар прадстаўніцтва МТРК “Мір” у Беларусі, адзначаў, што з кожным годам на “Славянскі базар у Віцебску” прыязджае ўсё больш прадстаўнікоў не славянскіх краін: “Гэта добры знак. Бо яны едуць сюды не таму, што іх хтосьці прымусіў, а па добрай волі, зацікавіўшыся такім буйным форумам. Фестываль становіцца не толькі вытокам, але і правадыром духоўна-маральных каштоўнасцяў па ўсім свеце”.

Дзівна Курьла, загадчык аддзела рэдакцыі інфармацыі Тэлерэдыкампаніі “Віцебск”,

сваю чаргу, прызвана выхоўваць высокакультурнага чалавека. Сёлета гэта праблематыка была працягнутая, многія гаварылі пра неабходнасць больш шырокага звароту да класікі, немагчымасць адзінваць культурныя падзеі адно па іх рэнтабельнасці.

Раман Козыраў, дырэктар — мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага ансамбля “Песняры”, у якасці прыклада звярнуўся да недалёкага мінулага, якое ён заспеў хіба ў раннім дзяцінстве: “Я з вялікай павагай стаўлюся да савецкіх часоў, калі вылося мэтанакіраванае выхаванне людзей высокамастацкімі творами. Для мяне паказчыкам паспяхоўнасці культурнага развіцця нацыі з’яўляецца тое, колькі людзей з добрым мастацкім густам мы выхавалі, а не тое, колькі акупіў сябе той ці іншы канцэрт, колькі прыбытку ён прынес”.

адны групы людзей валодаюць большым узроўнем культуры, іншыя — пакуль меншым. І стаўіцца да гэтага трэба спакойна, з паразуменнем. Бо ўсё ў свеце развіаецца, прычым пастаянна. Просты прыклад — Паўднёвая Карэя, якая гадоў 70 таму была аграрнай непісьменнай краінай і за гэты час зрабіла неверагодны рывок наперад.

Для дзяржаўнага рэгулявання выкарыстоўваецца вузкая разуменне культуры. Звычайна гэта тое, што звязана з мастацтвам і вольным часам. Пры гэтым у пачатку 1990-х, калі нанова складалася расійскае канадаўства, у ім на вольны час, не звязаны з творами мастацтва, увогуле забыліся: самога такога азначэння не было. У выніку Міністэрства культуры займалася тым, чаго быццам бы не існавала — ці чым займацца нельга, калі яго няма ў

Як шукаць і новую музычную мову, адэкватную сучаснасці. Якой бы цудоўнай ні была ідэя, яна не спрадуе без прывабнай формы яе падачы.

Гэтыя думкі былі працягнуты і іншымі прамоўцамі. Спявак, музыкант, кампазітар, музычны прадзюсар Пётр Ялфімаў прапанаваў рабіць фестывальныя праграмы больш разнастайнымі: “Паездзіўшы па свеце, магу засведчыць, што “Славянскі базар у Віцебску” — папраўдзе самы буйны міжнародны форум. Ён будзе пашырацца і надалей, але і яго ўнутраны культурны складнік павінен быць больш цікавым”. Калі гэта фестываль мастацтваў, які імянае іх розныя віды, дык, на думку пастаяннага ўдзельніка форуму і колішняга ўладальніка Гран-пры дарослага конкурсу, той сінтэз павінен быць прадстаўлены не толькі на розных

Фестываль у “застольным” фармаце

Трэці ж тычыўся непасрэдна віцебскага свята: “Аб ролі фестывалю “Славянскі базар” у культурнай прасторы”.

Скажам шчыра: ні фармат круглага стала, які ў адпаведнасці з абраным жанрам прадугледжвае дыскусію, ні заяўленая тэматыка ў поўнай меры вытрыманы не былі. Адбыўся вольны абмен думкамі — дакладней, кожны гаварыў пра сваё: хто пра дасягнутае, хто пра набалелае. Калі сабраць тыя прамоўцы разам, карціна атрымаецца даволі праястай, ды не пазаўленай пэўных дэталюў, на якія хацелася б звярнуць увагу. Бо насамрэч выступленні ў лобым са згаданых блокаў у той ці іншай меры закралілі менавіта фестывальную тэматыку. Таму мы паспрабавалі зрабіць іншую рубрыкацыю — у адпаведнасці з рэальнай праблематыкай. І ў якасці дэвіза абралі радок з верша Тамары Красной-Гусачэнка, старшыні Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, працягнутага на круглым stole: “Не надавайце пустоте значэння”.

ПАМІЖ ЗАХАДАМ І УСХОДАМ

Падсумоўваючы адно з выступленняў, мэдэратар размовы Павел Сухарукаў, дырэктар — гаалоўны рэдактар Выдавецкага дома “Звязда”, справадліва заўважыў, што віцебскі фестываль усё больш ператвараецца з забаўляльнага ў музыкальна-культурнае дзейства, дзе фарміруюцца падыходы да міратворчай дзейнасці. І гэта сапраўды так.

Сёлета адным з ганаровых гасцей фестывалю стаў Джамаль Мусаві, генеральны дырэктар Нацыянальнага музея Султана Аман. Сувязі з нашай краінай у яго на генным узроўні — мае сваю якую адсюль родам. І на круглым stole, і ў час адкрыцця выставачных праектаў фестывалю ён па-

прывяла статыстыку: “11 ліпеня адкрыўся фестываль, і менш як за суткі колькасць праглядаў у нас павялічылася на 45 адсоткаў. Нас глядзелі не толькі Беларусь і Расія, але і Эстонія, Францыя, Казахстан, Італія, Румынія, Балгарыя, Чэхія, Грузія, Нідэрланды, Польшча, нават ЮАР. Мы павінны памятаць, што функцыя СМІ — не толькі паведамляць, забяўляць, але і адукоўваць. Праз тую ж праграму “Час АРТ” не толькі віццелінае, але і замежныя госці даключаюцца да нашых нацыянальных здабыткаў”.

Алена Стальмах, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, бывае на фестывалі штогод, пачынаючы з першага. А сёлета прыехала разам з дачкой, і тая ў захопленні: “Кажа, такое адчуванне, што мы не ў Беларусі, а дзесці ў замежжы, у Еўропе”. Бо фестываль ахоплівае не толькі стацыянарныя сцэнічныя пляцоўкі, ён вяртае па вуліцах. Прадстаўлена ў ім і літаратура, асабліва паэзія — зноў-такі, у максімальна дэмакратычным вучлівым фармаце: “Дзеці чытаюць беларускіх класікаў. Тым самым закранаюць не толькі забаўляльную, але і патрыятычную тэму”.

Юлія Алейчанка, адказны сакратар часопіса “Польмя”, распаўяла пра рубрыку “Галасы свету”, дзе друкуюцца пераклады з многіх моў на беларускую, а творы з нацыянальным каларытам даюцца з тлумачэннямі, якія дапамагаюць лепей зразумець мясцовыя рэаліі. Дарэчы, чым не паралелі з фестывалем, які таксама збірае “галасы свету”.

КОШТ І КАШТОЎНАСЦЬ: ДЗЕ МЯЖА?

Год таму на такім жа круглым stole акцэнтавалася тэма мастацтва і камерцыі. Відэама, падкрэслівалася неабходнасць падтрымліваць мастацтва, якое, у

Найбольш цікавым было разгорнутае выступленне Яўгена Сафронава (Расія), генеральнага дырэктара інфармацыйнага агенства Intermedia, які распаўяў пра навуковы падыход да ацэнкі культурных каштоўнасцяў і самога ўнёску культуры ў развіццё грамадства. Мы працягуем яго амаль цалкам:

— Упершыню ў Расіі было праведзена комплекснае даследаванне “Культура і культурныя індустрыі ў РФ”, выдзелае асобнай кнігай. Для гэтага была распрацавана арыгінальная металогія, якой няма ў свеце. У розных краінах існуюць розныя падыходы да вивучэння культурных індустрыі і культуры ўвогуле, але пакуль няма адзінага падыходу. Ні ў якіх самых перадавых спецыялістаў няма яснасці, які усё гэта вивучаць, а самае гаалоўнае — што такое культура. Адсутнасць дакладна распрацаванай тэрміналогіі часам выклікае непаразуменні, асабліва паміж прадстаўнікамі розных краін. У такіх абставінах мы былі змушаны ўзяць за аснову азначэнні культуры з найбольш прасунутай англа-саксонскай аналітыкі, а таксама з французскай і нямецкай.

Так, мы вызначылі цывілізацыйнае азначэнне культуры — як сукупнасці вынікаў грамадска-карыснай чалавечай дзейнасці. Гэта вельмі шырокае, як бы разумееце, паняцце, вельмі аб’агульнае, сыходзіць каранямі ў філасофію Арыстоцеля. Калі ж гаварыць пра культуру як пра чалавечую катэгорыю, дык культура чалавека — гэта ступень яго ўдзелу ў грамадска-карыснай дзейнасці. Калі ён у гэтым не ўдзельнічае, значыць — чалавек некультурны, і наадварот.

Тое ж самае можна сказаць пра групы людзей — напрыклад, пра грамадствы, народы, этнасы, сацыяльныя слаі і гэтак далей. Абсалютна нармальна, калі

Статуце. Паправілі гэта толькі гадоў праз дванаццаць.

Сёння мы больш уважліва да ўсяго гэтага ставімся, удумваемся ў дэталі. І нягледзячы на тое, што кніга ўжо выйшла, працягуем даследаванне і асэнсаванне.

Марксісты лічылі культуру надбудовай над эканомікай. Насамрэч усё наадварот: ніякая эканоміка не можа быць пабудавана людзьмі нізкай культуры, ніякага хуткага развіцця ў такіх умовах не албудзецца. А вось людзі высокай культуры змогуць плённа развіваць сваё грамадства. І Беларусь у параўнанні з той жа Расіяй тут выступае лідарам, бо ў нас няма такога фестывалю, як “Славянскі базар у Віцебску”. Няма падобных шырокамастацкіх форумаў і ў Еўропе — ёсць хіба ў Кітаі, ЗША, іх увогуле ў свеце мала.

Разглядаючы склад культурнай галіны, можна заўважыць, што СМІ з’яўляюцца адным з яе найбольш моцных сектараў і альтэрнатыўнае вліццю формаўтваральную ролю ў жыцці кожнай краіны. Але яны сёння знаходзяцца ў стане перабудовы, звязаным з імклівым развіццём электронных сродкаў. Змяняецца само разуменне таго, што такое СМІ, бо тыя ж сацсеткі, блогі да іх не прылічваюцца, а павялічаныя могуць перакрываць дзяржаўныя каналы распаўсюджвання інфармацыі.

ШУКАЦЬ СУЧАСНЫЯ ФОРМЫ

Рыгор Сігіціца, старшыня Беларускага саюза мастакоў, звярнуў увагу на неабходнасць інавацый: “Праводзячы шматлікія выставы, пленэры, ладзячы разнастайныя культуралагічныя праекты, мы павінны ўсведамляць, што хутка з’явіцца пакаленне, якое нас не ўспрымае. Бо час ідзе, а формы падачы мастацтва і культуры застаюцца ўсё тымі ж. Мы павінны шукаць новыя!

фестывальных пляцоўках, але і непасрэдна ў амфітэатры. Бо такі сінтэз мастацтваў не толькі будзе прывабным для публікі, але і дапаможа прыцягнуць дадатковыя фінансавыя рэсурсы.

Ірына Акуловіч, генеральны дырэктар Беларускага тэлеграфнага агенства, адзначае, што сёння СМІ павінны не толькі адлюстроўваць падзеі, але і самастойна ствараць інфармацыйныя нагоды: “Як прыклад — БелТА выступіла арганізатарам конкурсу перакладаў вершаў Максіма Багдановіча”.

Са свайго боку, “К” таксама можа ўзадаць, як выступіла ініцыятарам аднаўлення пасля пажару сядзібы Рэліна ў Здраўнёве, дый многія сваімі публікацыямі звяртае ўвагу грамадскасці і зацікаўленых структур на праблемныя кропкі нашай нацыянальнай культуры, якія пазней атрымліваюць сваё вырашэнне.

Святлана Бароўская, вядучая тэлепрадачы “Добрай раніцы, Беларусь!” на “Беларусь-1”, заклікала да ўзаемапараўнення паміж рознымі фестывальнымі структурамі, увагі да жыццёвых дробязяў, якія ўплываюць на фестывальныя настроі. Гэта і тыя ж лавачкі на вуліцах, дзе можа на прысеці, і добразычліваць, прычым не толькі супрацоўнікаў сервісных службаў, але і саміх аргыстаў, якія часцяком забываюць, што без СМІ яны ніколі не атрымалі б той “раскрутку”, якую маюць.

Што ж, СМІ “раскручваюць” і асобных прадстаўнікоў культуры і мастацтва, і ўвесь фестываль. А той, у сваю чаргу, уплывае на развіццё нацыянальнай культуры не толькі Беларусі, але і іншых краін-удзельніц. І ўсё гэта патрабуе не адно згаданых абмеркаванняў, але і сапраўднага аналітычнага падыходу, заснаванага, у тым ліку, на найноўшых навукова-метадалагічных распрацоўках.

Выпрабаванне на трываласць

Колькі яшчэ недаўгавечны пластык зможэ захоўваць памяць пра беларускага класіка?

Кожны адукаваны беларус, які быў у Вільні, хутчэй за ўсё, хоць раз трапіў на Росы — славыты некропаль, заснаваны на пачатку XIX стагоддзя. Сярод тысячаў пахаванняў дасведчаны следы без асаблівых праблем знайдзе дзясяткі — калі не сотні — магіл тых асобаў, якія зрабілі немалы ўнёсак у развіццё беларускай культуры. Паэт Уладзіслаў Сыракомля (Людвік Кандратовіч), мастак Францішак Смуглівіч, археолаг Яўстах Тышкевіч... Спіс можна доўжыць і доўжыць. Ёсць тут і кенатафы — сімвалічныя пахаванні. Напрыклад, Антона Луцкевіча, які знайшоў спачын у далёкай Свярдлоўскай вобласці. Сярод мноства дагледжаных магіл і трывалых помнікаў ёсць толькі адно пахаванне, якое выклікае не толькі вялікую цікакасць, але і пачуццё глыбокага сораму. Бо звязана яно з чалавекам, які пры жыцці атрымаў статус “бацькі найноўшай Беларускай драматыкі”. А па факце яго можна назваць стваральнікам Беларускага тэатра і адным са слупоў, на якіх паўстала незалежная Беларусь.

ЯК ПІЗАНСКАЯ ВЕЖА

Днямі знаёмая апублікавала ў сетце фотаздымак помніка Францішка Аляхновіча на могілках Росы. Каментарый пад ім як набат: “Вы ведаеце, што помнік разваліваецца? Ён у жахлівым стане. Любы вандал за 15 хвілін здолее яго знішчыць... Можэ, падумаем, што варта зараз зрабіць?”

Мы вырашылі разабрацца ў гэтым застарэлым пытанні — і, як высветлілася, далей і сапраўды пайдуць нельга. Бо акурат цяпер на грошы Еўразвязу на могілках Росы ўдарнымі тэмпамі ідзе добраўпарадкаванне “па-еўрапейску”. Аднаўляюцца капітлы, памятаюцца паваленыя камяні, раментаюцца старыя агароджы. Гэта зусім не тое “бульдозернае” добраўпарадкаванне, якое мы магі назіраць на мінскіх Вайсковых могілках, і якое завяршылася спыненнем усіх прац і судовымі працэсамі супраць КБА. Але тым не менш...

Помнік Аляхновічу, створаны са шкляваліка і баксітнай смалы, з кожным годам усё больш нагадвае Пізанскую вежу. І ўяўляе з сябе немалую пагрозу для здароўя як аматараў беларускай гісторыі і культуры (а яны нярэдка ладзяць свае паломніцтвы да Аляхновіча), гэтак і кожнага, хто проста міма праходзіць. А справа ўся ў тым, што усталяваўся ён на капітальны бетонны падмурак часова.

На розум адразу прыходзіць знакамітае прыслоўе: “Няма нічога больш сталага, чымсы часовае”. Але ўсё ж верыцца, што гэта не той выпадак.

КЕНАТАФ НА ЛІТАРАЦКІМ ПАГОРКУ

Трагічнае жыццё беларускага драматурга абарвалася 3 сакавіка 1944-га стралямі з ровальера. Гісторыя забойства Аляхновіча і да гэтага часу не разблытана, бо ніводная з дзейных талды палітычных сіл так і не ўзяла на сябе за яго адказнасць. Пахаванне шанаванага ўсім чалавека пераўтварылася ў сапраўднае жалобнае шэсце, якое расіянінулася па вуліцы Гельмліна больш чым на кіламетр. Пахавалі Францішка Аляхновіча на кальвінскіх могілках пасля набажэнства ў тамтэйшай святліні.

Прайшлі гады, і напрыканцы 1950-х гарадскія ўлады Вільнюса ўзялі за сістэматычнае знішчэнне старажытных могілак. Вырашана было пабудаванне на іх месцы Палац шлюбав — што неўзабаве і зрабілі. Праўда, сваякі спачылых атрымалі дазвол на перанос парашткаў на іншыя могілкі. Але заняцця перапахаваннем Аляхновіча талды не было каму. Жонка з сынамі пасля вайны перабралася ў Польшчу, сваякі і сябры, калі і заставаліся ў жыццях, проста не наважыліся на гэта.

Аднак прыкладнае месца, дзе знаходзілася магіла, сведкі ведалі. І калі часы змяніліся, віленскія беларусы з “Таварыства беларускай культуры ў Літве” дабіліся ад гарадскіх уладаў дазволу на стварэнне кенатафа Аляхновіча на Росах. Замест раскопак абмежаваліся зямлёй з меркаванай магілы. Яе і перанеслі на Літаракі пагорак.

Там жа быў усталяваны і помнік Аляхновічу. Стварыў яго “на грамадскіх пачатках” вядомы віленскі скульптар Эдуард Падбарскі. Сродкаў на тое, каб выканаць аб’ект у бронзе або камяні, талды не было. Таму засталася пагадзіцца на часовы варыянт: гіпсавую мадэль залілі баксітнай смалой.

УСЁ БЕЗ ЗМЕНАЎ

Ад пачатку такі помнік быў разлічаны не больш чым на дзясятка гадоў. Але прайшло ўжо амаль 30,

а стаіць ён дагэтуль. Таму і нядзіва, што выдатны партрэт класіка разіда Падбарэскага даўно ўжо не цешыць вока мінака.

Зразумела, за гэтыя часы не раз падымалася пытанне аб тым, каб завяршыць эпапею з ушанаваннем памяці Аляхновіча ды замяніць часовы помнік на пастаянны, выкананы ў трывалым матэрыяле. Але для гэтага патрэбны немалыя грошы, і што-разу іх не знаходзілася.

Хача спробы знайсці рабіліся. У 2008 годзе для гэтага нават былі створаны апаведны камітэт, а пра ўсталяванне помніка беларускія СМІ пісалі як пра справу вырашаную.

У 2015 годзе яны ізноў застракацелі атпымістычнымі навінамі. Талды старшыня грамадскага аб’яднання “Беларускі музей імя Івана Луцкевіча” Людвіка Кардзіс паведаміла, што помнік Францішку Аляхновічу гатовы прафінансавань яго нашчадкі з Польшчы.

Але прайшло ўжо чатыры гады, а справа пакуль не зрушылася.

Падыходзячы да сімвалічнай магілы Аляхновіча, якая месціцца на самай вяршыні “Літаратурнага пагорка”, кожнага разу спадзяецца, што здарыцца цуд. Што ўрэшце рэалізаваліся намеры віленскіх беларусаў прыбраць стары пластыкавы муляж помніка, і ўсталяваць помнік сапраўдны — годны, каменны. Пра планы на гэты конт мы раз-пораз чуюм ужо гадоў дзесяць.

Але, вядома, цудаў не бывае. Па стане на сёння, усё без зменаў.

А цяпер пытанне. Што мы, мінскія беларусы, можам зрабіць, каб дапамагчы віленскім суайчыннікам? Няўжо міне яшчэ гадоў дзесяць, а мы па-ранейшаму будзем суніацца сябе ды яшчэ раз заўяўляць пра поўную гатоўнасць да старту? Пагадоў, Аляхновіч і для Мінска не чужы — ягоны ўнёсак у яго тэатральнае жыццё цяжка перараніць.

Думаецца, пра ўсталяванне новага помніка правіна рупіцца не толькі нешматліка сёння суполка віленчукоў, але і несабыкавыя людзі з “мітраполіі”. Аб’яднаўшы свае намаганні з дзяржаўнымі і дыпламатычнымі структурамі.

Вельмі спадзяюся, што неўзабаве справа пойдзе. І нам не прыйдзеца сваім праўнукам распаўдаць: вось тут, маўляў гадоў 50 стаяў пластыкавы Францішак Аляхновіч — пакуль не абрынуўся. Вось тут ці ў дзесяці метрах — ніхто дакладна не памятае.

Пра такія месцы і пра такія асобаў трэба памятаць несупынна.

P.S. Таямніцы радаводу Францішка Аляхновіча (як выявілася, такія ёсць) неўзабаве будуць асветлены на старонках “К” у шэрагу маіх артыкулаў “Нашчадкі сарматаў”.

Зміцер ЮРКЕВІЧ, гісторык-архівіст
Фота Кацярыны ПАРЫЖЭСКАЙ

Дзяжурны па нумары

Адкрывальнікі “брамаў мінуўшчыны”

З тых соцень допісаў, якія за апошнія колькі месяцаў прыйшлі на нашу рэдакцыйную скрыню, мяне бадай найбольш уразіў артыкул краязнаўцы з Глуска Васіля Балейкі (гл. № 20 за гэты год). Гэты сапраўдны патрыёт сваёй малой радзімы звярнуў увагу на стары зламаны помнік, аснова якога ледзь-ледзь вытыраецца з зямлі на мясцовых могілках. Расчытаў надпісы, рупліва папрацаваў з гістарычнымі крыніцамі... І ў выніку мы даведліся ашаламляльную паводле свайго драматызму гісторыю, якую здатны выдумаць далёка не кожны сцэнарыст.

Ілья СВІРЫН

Ёсць месцы, дзе голас гісторыі не пачуць немагчыма: гэта адноўленыя замкі, цудам ацалелыя велічныя храмы, выбітныя па мастацкім узроўні мемарыялы... На жаль, такіх заўважных няўзброенымі вокамі “брамаў у мінуўшчыну” ў нас не тое каб надта шмат. І наўрад ці варта спадзявацца, што ў бліжэйшы час іх колькасць істотна павялічыцца.

Але ёсць мясціны, дзе той голас яшчэ трэба пачуць — сярод тлуму сучаснага горада або вясковай цішы. І калі гэта ўдаецца, то нярэдка менавіта дзякуючы старанням краязнаўцаў. Тых малапрыкметных і мала каму вядомых сапраўдны — годны, каменны. Пра планы на гэты конт мы раз-пораз чуюм ужо гадоў дзесяць.

Але, вядома, цудаў не бывае. Па стане на сёння, усё без зменаў.

Краязнаўцы сёння маюць сваю газету (хай сабе, і невялічкую — праз брак фінансавання), але досюль не займелі нават грамадскай арганізацыі, здатнай задзіночыць (і нават проста банальна перазнаёміць паміж сабою) мноства энтузіястаў з розных куткоў краіны. Не кажучы ўжо пра метадычную і тым больш, фінансавую падтрымку сваіх даследаванняў.

На жаль, краязнаўства ў сённяшняй краязнаўчай рэспубліцы здаецца “пройгрышнай тэмай”. Маўляў, каму цікава, што там адбывалася ў той ці іншай вёсачцы — за выключэннем хіба яе жыхароў, ліч якіх у большасці выпадак падае, паступова набліжаючыся да нуля. Але вось вам парадокс: менавіта гэтая “глухая” тэма спарадзіла бадай самы пазнавальны і доўгаігравальны айчыны тэлепраект — “Падарожжы дылетанта”. Пра тое, што ён стаў сапраўды народным, я ўпэўніваўся неаднойчы — калі чуў кампліменты на адрас “дзядзькі ў капелюшы” ад тых людзей, якія да вузкага кола аматараў гісторыі няк не далучаныя. Скажам, ад кіраўніка цэпласетак аднаго невялічкага раёна.

Але яшчэ больш я быў здзіўлены, калі пачуў пра таго дзядзьку па той бок беларуска-літоўскай мяжы, дзе мы здымалі фільм пра ўтліліную мікрадзяржаву XVIII стагоддзя Рэспубліка Паўлава. Беларускае тэлевізіянае дабівае, мову ўсе ведаюць, бо яна для іх родная, нягледзячы на афіцыйную статыстыку... І пакуль Жыгамонт быў у “скрыні” (сёння праект выходзіць выключна ў Сеціве), глядзелі яго не толькі ў нас.

Адсюль выснова: добрая падача (якая ў дадзеным выпадку трымаецца найперш на харызматычным вядоўцы) здатная прымусіць загучаць нават гэтую “пройгрышную тэму”. Мо таму згаданы ўжо начальнік ЖКГ падчас размовы праранавіў: “Слухай, а ты ведаеш таго ў капелюшы? Спытай у яго, колькі ён возьме, каб расправіцца пра маю родную вёску. Мы з хлопцамі скінемся”.

Азасімаі краязнаўства ў нас цягам апошніх дзесяцігоддзяў з’яўляюцца сельскія ўстановы культуры і школы. Руплівы настаўнік або бібліятэкар гуртуе вакол сябе энтузіястаў і ўласноручна піша гісторыю свайго паселішча. Прычым слова “ўласноручна” ужытае тут у найпроставым значэнні. Напрацоўкі, якія ўтрымліваюць унікальныя звесткі, нярэдка захоўваюцца ў рукапісным выглядзе. Сам не раз бачыў гэтыя старанна выведзеныя каліграфічным почыркам альбомы. Камп’ютар у нас, як вядома, ёсць не ў кожнай кніжніцы, ды і старэйшае пакаленне не заўсёды ўмее ім карыстацца.

У звязку з гэтым, мяне турбуе адно пытанне. Што здарылася з тымі альбёмамі пасля таго, як атпымізацыя істотна зменшыла колькасць сельскіх устаноў культуры? Ці парупіліся пра іх захаванне мясцовыя метадычныя цэнтры, музеі, ЦБС? Тыя стаў сапраўды народным, я ўпэўніваўся неаднойчы — калі чуў кампліменты на адрас “дзядзькі ў капелюшы” ад тых людзей, якія да вузкага кола аматараў гісторыі няк не далучаныя. Скажам, ад кіраўніка цэпласетак аднаго невялічкага раёна.

А калі яшчэ не, то, можа, яшчэ адно пачае гэта зрабіць? Пэўна, гэта адзін з найлепшых пачынаў, якім можна адзначыць Год малой радзімы.

Абмяркуем па-даросламу

Дзіцячы конкурс на "Славянскім базары ў Віцебску" выйшаў у апошняга гады на вельмі высокі ўзровень. Не стала выключэннем і сёлетняе спаборніцтва. Тым больш прыемна, што наша Ксенія Галецкая атрымала Гран-пры.

Надзея БУНЦЭВІЧ /
Фота Сяргея СЕРАБРО

АКЦЭНТ — НА ПРАЗЮСАРАЎ

Апошнім часам дзіцячы конкурс пачалі ладзіць напярэдні ўрачыстага адкрыцця фестываля. Сёлета праслухоўванні завяршыліся яшчэ раней — ажно 9 ліпеня. Таму прасачыць, што і як там адбывалася, большасць журналістаў маглі хіба па тэлетрансляцыях канала БТ-3. Не спраўдзілася надзея і на тое, што практычна ўсіх удзельнікаў, як гэта было ў мінулыя гады, можна будзе пачыць хатня б з адной песняй на заключным гала-канцэрце. Яго праграма аказалася даволі сціслай: маўляў, глядачамі будучы пераважна дзеці, ім цяжка вытрымаць працяглы канцэрт. Але дзятва ў зале, мяркуючы хатня б па маім сядзях, усё роўна пакутавала: большую частку праграмы занялі выступленні членаў журы, не надта цікавыя для юнай аўдыторыі.

Загэе праблематыка дзіцячых конкурсаў была як ніколі шырока вынесена з кулуараў на адрывае абмеркаванні. Пасля падвадзіннага вынікаў, але да іх публічнага абвясчэння, прайшла прэс-канферэнцыя з чатырма замежнымі членамі журы. Пытанні далейшага развіцця дзіцячага конкурсу на "Славянскім базары ў Віцебску" былі ўзняты і на круглым stole, зладжаным Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі (і згаданым на папярэдніх старонках гэтага нумара "К").

Адзначым, што пры фарміраванні складу журы XVII Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу "Віцебск — 2019" арганізатары сёлета зрабілі акцэнт не на спевак, папулярных сярод дзяцей і падлеткаў, а найперш на прадзюсары. Гэтая акалічнасць як нельга лепей падкрэслівае даўно сфарміраваную на конкурсе тэндэнцыю — скіраванасць яго не на замілаванае дзіцячае аматарства, а на раннюю прафесійную арыентацыю. Дададзім, што такі падыход трэба ледзь не працягваць традыцыйна ў шоу-бізнэсе, а пераасэнсаванай праекцый на эстраду той сістэмы адукацыі, што была назапашана ў сферы айчынай і, шырэй, усёй былой

савешкай акадэмічнай музыкі, дзе прафесійныя навукі фарміраваліся з самага ранняга дзяцінства.

Цяперашні конкурс, трэба спадзявацца, канчаткова даведзе, што падобныя дзіцячыя спаборніцтвы неабходныя. Бо пакуль стаўленне да іх неадзначнае. Некаторыя лічыць, што такія конкурсы — гэта дэманстрацыя педагогічнага майстэрства, задавальненне бацькоўскіх амбіцый і забеспячэнне псіхалагічных праблем па ўдзельнікаў — ад

твараш дзіця ў зорку, трэба дапамагаць яму развівацца і атрымліваць задавальненне ад жыцця," — падкрэсліваў старшыня журы, спявак, музыкант і кампазітар Босан са Швецыі. Тыя ж слухныя думкі выказвалі астатнія судзі.

Як заўважыў прафесар Міжнароднай акадэміі культуры і выканальніцкага мастацтва, дырэктар Ерэванскага дзяржаўнага каледжа культуры, спявак Врж Кіракасян, сёлета па ўсіх конкур-

суярэчлівыя пачуці. Ціхі ўступ імгненна забываецца, бо далей да самага канца ідзе няспыны не столькі рок, колькі роў, цымбалы ледзь заўважныя па тэмбры. Калі песня чымсьці і запамінаецца, дык выключна словамі: "Грай, музыка, на цымбалах, грай". Тыя ж, у сваю чаргу, успрымаюцца не постмалернісцкімі пераасэнсаваннямі, а ўсяго толькі папярэняй версій назваў песні і альбомы "Грай" нашых "Ляпісаў", а таксама ўкраінскай песні

Некаторыя з такіх узнагарод ледзь не "перакрывалі" лаўрэаткія. Праз гэтыя дадатковыя знакі прызнання ў кола вылучаных журы патрапілі таксама прадстаўнікі Азербайджана, Балгарыі, Індыі, Італіі, Казахстана, Латвіі, Літвы, Мальты, Румыніі, Эстоніі. Павышаная колькасць імяных прызоў, заснаваных асабіста членамі журы, таксама можа лічыцца паказальнікам высокага прафесійнага ўзроўню канкурсаўтаў.

вядлікая філарманічная сцена, дзе існуюць не толькі асобныя выступленні юных салістаў ледзь не на ўсіх інструментах, але і філарманічны абанемант "Іграем з аркестрам". Што ні кажыце, а ранняя спецыялізацыя, якую сёння след за акадэмічнай музычнай падрыхтоўкай перажывае эстрадна, прыводзіць да добрых прафесійных вынікаў.

Іншая справа — наколькі гэты выбар і самой музыкі як прафесійнага арыенціру, і гэтунага музычнага кірунку робіцца свядома, прычым не башкамі і выкладчыкамі, а менавіта юнымі спевакамі. Але гэта тома — для іншых публікацый. Мы ж вернемся да конкурсу, каб узгадаць астатнія прапановы Святаляны Стацэнка.

У прыватнасці, яна лічыць, што куды больш мэтазгодна весці прамяня трансляцыі дзіцячага конкурсу, чым паказваць яго праз час у запісе. Бо набыццё рэкламаваных тавараў, папулярнасць пэўных мастацкіх кірункаў выдуць сёння пераважна дзеці. Як? Вельмі проста. Калі выступае дзіця, дык ягоныя башкі, бабулі-дзядулі, іншыя сваякі і шматлікія сябры запісваюць гэты канцэрт, распаўсюджваюць праз сацыяльныя сеткі, тым самым папулярныя злучыць сам конкурс.

Нарэшце, няблага было б, на думку ўсё той жа Святаляны Стацэнка, вярнуць на дзіцячы конкурс прыз глядацкіх сімпатый. Бо ён не толькі адлюстроўваў густы публікі, але і становіцца, зноў-такі, дадатковай рэкламай і самага конкурсу, і дзіцячых эстрадных спеваў. Але і ў цяперашнім выглядзе дзіцячы конкурс сплёў-знітаваў мноства дадатковых дзятляў і нават штосыці накіштаў майстар-класаў.

Адным з іх сталі пастаянныя змены іміджу артыста сталіцага ТЮГа Генадзі Гаранскага, бо ягоны Хатабыч ператварыўся ў каго з'яўляецца ад Льва Талстога да крутога байкера, што выязджаў на сцену Канцэртнай залы "Віцебск" на маташыклет. Эфектным было і з'яўленне героя з вядзнага збана, што разломліваецца на часткі.

Своасоблівымі майстар-класамі сталі і больш сціслыя, ёмістыя "падводкі" да песень, і больш трапныя ды сціслыя падтанцоўкі, зробленыя віцебскімі харэаграфічнымі дзіцячымі калектывамі. Нарэшце, майстар-клас ветлівасці і рыцарскага стаўлення да дзятляў і жанчын прывёў старшыня журы Босан са Швецыі. У час узнагароджвання пераможцаў ён так спрытна ўставаў на адно калена, не скадаваў слоў прызнання чарговай "юнай зорачцы", што бышчам заклікаў да гэтага астатніх.

Ксенія Галецкая.

комплексу непаўнаваартасці да зорнай хваробы. Што ж, такі варыянт не выключаны, але добрая педагогі і башкі яго папросту не дапусцяць. Дый віцебскія арганізатары робяць усё магчымае і немагчымае, каб конкурс стаўся для дзяцей найперш святкам, падарожкам у свет казачных фантазій.

ЖЫЦЦЁ БОЛЬШАЕ ЗА КОНКУРС

Сёлета рэжысура ўсіх этапаў спаборніцтва грунтавалася на прыгодах старога Хатабыча, статуя якога ўсталявана ў Віцебску ля Беларускага тэатра "Ляляка". Перад заключным гала-канцэртам дзятва зрабілі дзень ашпачынку з экскурсіямі. Праблема ж абмяркоўвалі — на дарослым узроўні.

На прэс-канферэнцыі члены журы заклікалі не забываць, што канкурсанты — дзеці. Так, конкурсы даюць юным спевакам добрую канцэртную практыку — на вядлікай сцене, а не ў камерных умовах, становяцца добрай пляцоўкай для далейшай "раскруткі" юных дараванняў. Але жыццё куды большае за конкурс, і трэба даводзіць ім гэта да разумення. "Нельга адразу пера-

сантаў білі голас, харызма, імідж. Але журы імкнулася зважачь яшчэ і на патэнцыял: ці будзе развівацца спявак надалей — ці ён паказаў максімум таго, на што здольны.

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ — ПАД УЛАСНЫЯ ПЕСНІ

Звярталася ўвага на рэпертуар. Як мяркую тэлепрадзюсар, музыкант, дырэктар "Фабрыкі зорак", тэлеконкурс "Ва ўзвеш голас" і іншыя праектаў Ліна Арыфуліна, днём нараджэння сапраўднага артыста трэба ледзь не ягоную перамогу на якім-небудзь конкурсе, не паспяховаю канцэртную дзейнасць і замілаванне публікі гэткам вундэркіндам, а з'яўленне ў рэпертуары ўласных песень. Вядома, пад уласнымі маюцца на ўвазе напісаныя не абавязкова самім спеваком, але — менавіта для яго. Ці тыя, што ўспрымаюцца не іначай, як у звязці з ім выканаўцы.

Дарэчы, акурат такімі песнямі звычайна вылучаюцца беларускія канкурсанты. Хатня, прызнацца, песня "Грай", створаная Настассяй Марчук і аранжыраваная кіраўніком "Песняроў" Раманам Козыравым, выклікае

"Грай, музыка, грай".

Але Ксенія справілася добра, хіба дыкшці крыху не хапала, дый падтанцоўвала яна для гэтай песні нека дзіўна. А на другі дзень канчаткова скарэа ўсіх рок-рольнай кампазіцыяй з рэпертуару "Біглоў" — "Назалу СССР", якая, на мой погляд, куды лепей пасавала яркаму сонечнаму тэмбру салісткі. Тут былі і сапраўдны драйв, і неабходная іронія. Да таго ж, дзівучынка спявала стабільна, што на конкурсах цэніцца асабліва высока — як сведчанне прафесіяналізму.

Асабіста мяне вельмі ўразілі Анжэла Алберціян з Арменіі (першая прэмія) і Настася Барбэ з Малдовы, якая падзіліла другую прэмію з украінцам Артурам. У кожнай з дзівучынка ёсьць адметны тэмбр голасу з багашцем абертанаў, шыкоўная нацыянальная песня, выразнасць спеваў, умение пабудаваць кульмінацыю. На трохце месца выйшлі Ганначка з Грузіі і расіянка Кіра Гагаладзе.

А колькі было спецыяльных прызоў ад асобных членаў журы: паздкі на Мальту, у Лондан, запрашэнні на фестываль Riga Symphony, прапановы аўтарскіх песень з гатовымі аранжыроўкамі.

ПРАМЯ ТРАНСЛЯЦІІ І ПРЫЗ ГЛЯДАЦКІХ СІМПАТЫЙ

Невыпадкова на згаданым вышэй круглым stole прагучалі прапановы, прынятыя якіх зольнае яшчэ больш павысіць і ўзровень конкурсу (бо на яго заўжды ўплываюць самі ўмовы правядзення спаборніцтва), і далейшы "пасляконкурсны" прафесіяналізм удзельнікаў. Ідзі сыходзілі ад заслужанага дзятка культуры Рэспублікі Беларусі Святаляны Стацэнка — мастацкага кіраўніка Навыянальнага цэнтра музычнага мастацтва імя Уладзіміра Мулявіна. Першая прапанова — адзін з конкурсных дзён ладзіць у Летнім амфітэатры, прывучаючы юных спевакоў да стадыённых маштабаў выступленняў. Другая — выконваць адну з песень у суправаджэнні аркестра, тым самым адкрываючы перад маленькімі артыстамі шлях далейшага шалкам "жывога" музшчыравання з усёй яго непрадказальнасцю і неабходнасцю суіснаваць у ансамблі з інструменталістамі.

Усё гэта даўно рэалізавана ў акадэмічнай музыцы. І не адно ў конкурсай, але ў шырокай канцэртнай практыцы. Толькі замест амфітэатра —

Меней ды лепей?

Адільхан Макін павёз Гран-пры ў Казахстан.

Вынікі 28-га Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск — 2019" ужо добра вядомыя: Гран-пры паехаў у Казахстан, а наш Іван Зданюк стаў лаўрэатам другой прэміі. Але сапраўдныя здабыткі любога творчага спаборніцтва заключаюцца не ў тым, хто на якім месцы апынуўся, а якім быў агульны прафесійны ўзровень удзельнікаў, наколькі адэкватна ён ацэньваўся і куды рухаецца, як развіваецца дадзены конкурс.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Сяргея СЕРАБРО

Прадстаўнік Грузіі Георгій Путкарэдзэ (першая прэмія) і наш Іван Зданюк (другая прэмія).

Судносіны дарослага і дзіцячага конкурсу на "Славянскі базар" часцяком выклікалі шкадаванне ці іронію: маўляў, куды знаёку таленавітыя дзеці? Чаму не ператвараюцца ў такіх жа таленавітых дарослых? Але сёлета падобныя пытанні не паўставалі — і гэта пры тым, што конкурс, па задуме арганізатараў, адмовіўся ад паўфіналу, які адсейваў удзельнікаў ужо некалькі гадоў запар.

Прычыны вельмі простыя: больш карпатліва ды сур'ёзна праводзіўся сёлета сам албор канкурсантаў. У мінулыя гады папярэднія праслухоўванні кандыдатаў праводзіла найперш Беларусь, некаторыя іншыя краіны (але нават Расія — не штогод), астатнія ж удзельнікі трапілі на конкурс праз агантаў, часам увогуле самастойна. Таму на кожным такім спаборніцтве было па некалькі выпадковых спевакоў, якія ну ніяк не ўпісваліся ў конкурсны фармат — тым больш, міжнароднага ўзроўню. Ды яшчэ такога, дзе кожны становіцца як мінімум дыпламантам. Для параўнання: на тым жа конкурсе імя Пятра Чайкоўскага, які праводзіцца ў Маскве сярод акадэмічных музыкантаў раз на чатыры гады, удзельнікі адсейваюцца ў кожным з трох тураў, і выхад у фінал яшчэ не гарантуе перамогі.

Сёлета ў Віцебску выпадковых канкурсантаў не было. Арганізатары не гналіся за колькасцю, а з самага пачатку абіралі не больш як 18 чалавек. Двое з іх, на жаль, прыехаць не змаглі — засталася 16. Абсалютна нармальна лічба для добрага ўспрымання!

Папярэднія праслухоўванні прайшлі ў большай частцы краін. У той жа Арменіі алборы ладзіліся ўжо трэці год запар. А ў Рызе такі тур адбыўся ўпершыню, прычым быў не латвійскім, а еўрапейскім, ахапіўшы адразу ажно восем краін.

Пакапацілі арганізатары і пра відэаўчынасьць конкурсу, што мае значэнне для тэлетрансляцыі: другі дзень выступленняў, пад фаннаграму мінус 1, ішоў у суправаджэнні балета "Толдэ". Праўда, уражанне ад карцінкі непасрэдна ў амфітэатры было супярэчлівым. Некаторыя падтанцоўкі відэавочна адцягвалі ўвагу ад саіста, не заўсёды супадалі з ім па характары. Гэта было далёка не асноўны склад знакамітага ансамбля, некаторыя танцавальныя нумары можна было ўбачыць у заключным гала-канцэрце фестывалю — вядома, з усімі іншымі песнямі, хая і блізкімі па тэмпе і настроі. Такая "пераарыентацыя" харэаграфіі — звычайная практыка, але, шчыра кажучы, куды больш сціплыя аматарскія калектывы, за-

дзейнічаныя ў дзіцячым конкурсе, спраўдзіліся сёлета з гэтым лепей. Так, у іх не было нагта склаланых рухаў, але "траплянне" ў песню аказвалася больш дакладным. Яны ні ў якой меры не перашкаджалі, а менавіта дапамагалі.

У дарослым жа конкурсе многія удзельнікі, выступаючы ў другі дзень ужо не з аркестрам, а з падтанцоўкай, паказалі сябе горш. Так што трэба аддаць належнае Нашыяльнаму акадэмічнаму канцэртнаму аркестру Беларусі на чале з народным артыстам краіны, прафесарам Міхаілам Фінбергам, што іх частка конкурсу аказалася больш адрапетаванай.

Своеасаблівымі "рэпетыцыямі", прычым без аркестра і падтанцоўкі, сталіся выступленні канкурсантаў на лёсаванні, дзе ім дастаткова было праспяваць невялікі фрагмент, каб журы крыху "прышанілася" да агульнага раскладу, і ў час экскурсіі на БелАЗ у Жодзіне, дзе яны выконвалі па адной песні.

— Імправізаваную сцэну зрабілі ў адным з цэхаў, — падзяліўся ўражаннямі дырэктар Палаца культуры БелАЗа Геннадзь Смольскі. — Сабралася галія дзвюх тысяч глядачоў, прымаўлі канкурсантаў вельмі цёпла. І адразу вылучылі казах Адільхана Макіна, які потым і стаў пераможцам. Яму, дарэчы, такса-

ма ў нас спадабалася, абычаў нават прыхаць на Адкрыты рэспубліканскі конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні "Белазуўскі акард", які наша прадыямства ладзіць кожную восень.

Згаданы прадстаўнік Казахстану сапраўды вылучаўся багатымі прыроднымі далзенымі і найперш вялікім дыяпазінам — ад рыкаючых басоў да фальцэту. Але калі ягонае "Возера надзеі" Ігара Нікалаева і сапраўды набыло новую энергетыку, дык на другі дзень пачуцці героя песні выглядалі штучна, у моцным голасе спевака часам праслізгалі металічныя ноткі. Таму асабіста для мяне Гран-пры на конкурсе не здарылася, хая ягоны ўладальнік і набраў 178 балаў са 180-ці магчымых.

Найлепшым у першы дзень для некаторых (і я не выключэнне) здаўся Георгій Путкарэдзэ з Грузіі (першая прэмія). Ён сцягома шукаў для конкурсу беларускамоўную кампазіцыю ("Я ж у Беларусь еду, а не ў іншую краіну!"), абраў "Небяспечна" нашага рок-гурта Nizkiz, зрабіў новую аранжыроўку і выканаў песню нават лепей за арыгінальную аўтарскую версію, бо ўнёс у яе далат-

ковы энергетыку і ўласную інды-

свайго права скарыстаць падвойны голас, журы давалася адзіці ад арыфметыкі і вырашаць лёс спевакоў агульным абмеркаваннем і далейшым галасаваннем. Таму вельмі выразная, музычная Ілай з Ізраіля, атрымаўшы, як і грузін, 171 бал, падзяліла другую прэмію (першая, паводле ўмоў, не дзеліцца). А Лідзія Ісак з Малдовы і Паўліна з Літвы увогуле не сталі лаўрэатамі — толькі ўладальнікамі спешпрызоў, хая набралі аднолькавую колькасць з украінцам Дзмітрыем Бабакам (той падзяліў трэцюю прэмію з расійцам Іванам Дзятлавым, які з аркестрам выконваў песню Канстанціна Меладзе, ахапіўшы ў ёй адразу некалькі выканальніцкіх стыляў). Быў закрануты і акадэмічны вакал: кітайка Сын Лі (142 балы) аздобіла знакамітую "Кацюшу" не толькі кулетам па-кітайску, але і выдатнай опернай кадэнцыяй.

Зразумела, мы ўсе хваліліся за 19-гадовага студэнта БДУКІМ і выхаванца прадзюсарскага цэнтра "Спамаш" Ваню Зданюка. Ён зрабіў усё магчымае і асабліва ўраўніў першую песні. Створаная Юзэры "Кучарава" — выдатны прыклад постмадэрнісцкіх згадак "песня-

відуальнасць. А вось у другі дзень нечакана выйшаў з лірычным рэпертуарам, звярнуўшыся да песні "Яна" Элвіса Кастэлы. На маё пытанне, навошта было абіраць штосьці быццам "на супраціўленне" — завелі дама "не сваё", неадпаведнае ні фарбам тэмбру, ні знешнасці тыповага "лірычнага героя", спявак са здзіўленнем адказаў: "Дык гэта ж конкурс! І трэба абавязкова паказаць штосьці рознае, кантрастнае, нават супрацьпастаўленае адказу: "Дык гэта ж конкурс! І трэба абавязкова паказаць штосьці рознае, кантрастнае, нават супрацьпастаўленае адказу: "Эх, калі б усё удзельнікі прытрымліваліся гэтых правілаў!

Асабліва сёлета конкурс стала тое, што адразу некалькі канкурсантаў атрымалі аднолькавую колькасць балаў, прычым за абодва дні. Астатнія таксама ішлі даволі шчыльна, з невялікай разбежкай. Так атрымалася 3-ра агульнага высокага ўзроўню. Дарэчы, сёлета самым нізкім балам у журы аказалася ў азізін дзень сем, у другі — увогуле восем з дзесяці магчымых. Усе дэманстравалі голас, энергетыку, прадуманы знешні выгляд. У тым, наколькі іх сціпныя строі і касметыка адпавядалі рэпертуару, канкурсанты часам давалі фору прызнаным зоркам, асабліва беларускім, за імідаж якіх, падобна на тое, ніхто не сочыў.

Улічваючы, што старшыня журы Тамара Гвердыцкі, па ўласным прызначэнні, адмовілася ад

роўскага" рэпертуару. Гэта песня ўжо сама па сабе вылучала выканаўцу з агульнай "масоўкі", давала магчымасць паказаць тэмбр, валоданне джаз-рокам, шалёную энергетыку, артыстызм, добрую танцавальную падрыхтоўку. У другі дзень Ваня, у адрозненне ад многіх іншых канкурсантаў, некалькі не "згубіўся" на фоне мужскага брутальнага балета — больш за тое, аказаўся адзіным, хто намагаўся неяк уземадзейнічаць з харэаграфічным складнікам. Але рэзкае ўзрастанне балаў тут стала, хутчэй, рэваншам за "недаацэнненасць" у першы вечар. Наш спявак пачынаў конкурсныя выступленні — і на ім журы "прымервалася" да сваіх адзнак, эканомячы высокія балы: маўляў, а раптам усё далейшыя канкурсанты будуць на тры галавы вышэйшымі, што ж талі ім ставіць?

Конкурс уз'яўлена крочочы ў бок рок-музыкі, спалучаючы яе з джазам, закранаючы сучасныя кірункі. Але пры агульнай добрай навучанасці выканаўцаў яшчэ больш важнае месца пачала займаць індывідуальнасць артыста. Без яе конкурс, як і ўсю эстраду ў цэлым, падсперае небяспечна шарговай стандартызаванай — хай і размаітай па музычных стылях, ды не адзначанай яркімі асбамі.

Падвойнае дню “Прымітываў”

На пляцоўцы Ok16 у рамках праекта “Тэатр. Адукацыя. Кіно” адбылася прэм’ера спектакля “Прымітывы”, прысвечанага мастацка-самавыцці Алене Кіш і пастаўленага рэжысёрам Аляксандрам Марчанкам.

Надзяя БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Імя мастацкі са Слуцкіна, якая хадзіла па вёсках ды малывала дыянакі на сцены, сёння вельможа многія. А вось пра яе саму невядома амаль нічога. У пошуках звестак і ўспамінаў пра мастацка-дзіваку стваральніцы спектакля наведлі не толькі бібліятэкі ды архівы, але і вёскі. З усю гэтага Аляксея Андрэюскаў пісаў. Ды ўсё ж лічыцца “Прымітываў” быў рэфіным спектаклем на ірвані. Жыццё Алены Кіш становіцца ў ім хва і штуршок для розуму пра лёс творцы і, тым больш, жанчыны.

Ілі сама мастацка, увасоблена кімсьці з артыстаў, ці выны яе прах у спектаклі такі і не ўзяўся. На запінанай пасля спектакля дыскусіі дзець не ўсе гаварылі, што дыянакі не хатла. Але ў гэтым, паўна, быў свой рэжысёрскі ход — бы спасылка да праславай класікі абсурду “У чаканні Гада”. Насамрэч, дыянакі папрабуюць асобнай размовы, якая ў спектаклі толькі наманала. На маю думку, у іх выказана

белыя стапы са шматлікімі шэф-лядымі. Вязаны абрус, квінстыя хустка, рознакаляровыя прасціны: белыя, чорныя, чырвоныя, сінія, зялёныя. З пастыкавых бутэлек на нашых вачах складваюцца заморскія палымы — быццам візуальнае ўвасобленне радкоў Ганны Ахматавай пра вершы, што растуць са смеціш. Спасылкай да стужкі “Chapeau” братаў Васільевых — перааоанне бульбін па стапе. Фігура Леніна таксама складаецца з бульбыны, працягтай алюмак з чырвоным шматком. А намотанне на яе нітак з чатырох клубкоў — сімвал чалавечка лёсаў, загубленых дзеля зававання ўлады.

У якасці задніка — экран. На ім раз-пораз будуць з’яўляцца дакументальныя кадры (відэахнікі — Кашырава Чакра, Чароўская). А яшчэ да пачатку дзеі маўкліва ўзняюцца тэжыты — выказванні прадстаўнікоў сферы культуры пра мастацкую і яе творчасць, пра тое, якім можа ці павінен быць спектакль. Дамітрый Лук’ячык, уладкаваўшыся на сцёне ў атачэнні музыкаў і інструментаў, старае жывую гукавую атмасферу, дзе змешаны і гукавыя эфекты, і аўтытычныя выказванні беларускіх народных песняў.

Атрымаўшы сучасны сімвалічны спектакль, дзе кожны зробіць мае сэнс і выславіць розум. На гэта і разныя прыект, часткай жабо, навушныя рышары. Разам малюнкi складваюцца ў гістарычную карункі, які ў старажытнаў краінах вышчунка, які пралі сваю праху з героямі і падзеямі, якім накінавана адбіцца і нывоны сьпяхок нельга рэканаваць... Гэта і ёсьць той і ад амальскай выставы. Таму грамадскай рэакцыяй на новы спектакль павіны быць не адно водукі і рэанзіт, але і далейшыя спробы вырашыць тое шырокае кола праблем, што ў ім закранута.

Алесь Малчануў выдатна агучыў і абатрывае фрагменты дэнакі аднаўскоўта Алены Кіш, і ўжо адно гэта становіцца цудоўным манаспектаклем. Уся сцэнаграфія Ганны Балаш — чатыры

Паганскае мінулае Беларусі з яго старажытнымі рытуаламі, паданнямі і сімвалікай хвалявала не адно пакаленне беларускіх жываліцаў, графікаў і скульптараў. Яны знаходзілі ў ім бясконцую крыніцу творчай сілы і натхнення. Не засталася без увагі і вобразнага абагульнення легендарна-гістарычнага тэма і ў творчасці беларускага мастака-графіка Ігара Гардзіёна. Яго асоба шматгранная, як і яго дзейнасць. У творчым багажы мастака — узнагароды за ўдзел у конкурсах па мастацкім афармленні кніжных выданняў беларускіх пэтуаў і пісьменнікаў, ўдзел у тленарх і выставах. Свае дасягненні і мастацкія пошукі Ігар Гардзіёнак дэманструе на персанальнай выставе “Паэзія срэбра”, што адкрылася 12 ліпеня ў сталічным ДOME-музеі Ваньковічаў.

“Паэзія срэбра” пра прозу мінуўшчыны

Ужаспазіды прадстаўлены ілюстрацыі да новага паэтычнага зборніка легенд і паданняў “Скарб бізонаў” вядомага беларускага паэта, публіцыста, перакладчыка Мікалая Мятліцкага. Выданне адзначана дыпломам першай ступені конкурсу “Мастацтва кнігі” (2016 год). Афармленне зборніка раскрывае і вобразнае ўбагачэнне тэжыты, па шырае межы ўспрыняцця паэтычных радкоў.

Абраяна для выставы назва — “Паэзія срэбра” — утойвае ў сабе падвойны сэнс. Па-першае, яно выклікае асацыяцыі з высакародным металам, каштоўным вырабам, нейкім загадкавым прадметам. Аднак, па-другое, паказвае нам пра тэхнічныя асаблівасці стварэння графічных работ. Бо на моме мастакоў-графікаў выраз “пісаць срэбрам” указвае на глыбока інаоўсрэдні, тонавы градацы, асаблівасце майстэрства далавання ў чорна-белую графіку срэбнага тону — як прыкметы вытанчанага тэхнікі. Мастак сумішчае класічныя прыёмы графікі з сучаснымі камп’ютарнымі тэхналогіямі, калі і шыхам накладання на аўтарскія малюнкi, твор падпадае пад лібаўную апрацоўку. Самі ілюстрацыі выкананы ў аб’ёмна-прасторавым плане, аднак не паабудаваны аўтарскай стылістыкай, мастацкай пэрапрацоўкай выявы.

Убачыць графіку Ігара Гардзіёна можна да 12 верасня.

Ма бачым заканава, легендарных кароўў з рэанімацы ўлады, вшчунуў-вельмакоў, паганскіх бабоў, навушныя рышары. Разам малюнкi складваюцца ў гістарычную карункі, які ў старажытнаў краінах вышчунка, які пралі сваю праху з героямі і падзеямі, якім накінавана адбіцца і нывоны сьпяхок нельга рэканаваць... Гэта і ёсьць той і ад амальскай выставы. Таму грамадскай рэакцыяй на новы спектакль павіны быць не адно водукі і рэанзіт, але і далейшыя спробы вырашыць тое шырокае кола праблем, што ў ім закранута.

Ксёнія ЖУКОўСКАЯ, куратар выставы, мастацтвазнаўца

Падарожжа Жанін

“А вось гэта мой любімы сабачка. Яго клічць Трамп. А вось той чорны — Абама”, — галюўнай гераніі філмы “Жанін” гумару і жыццьялюбства не займае. 88-гадовай жанчына з прыгожым французскім імем ды польскімі каранямі мае ўнікальны лёс. Жанін Сташко — рэпатрыянтка з Францыі: яна нарадзілася ў 1930 годзе ў невядлікім французскім гарадочку Лалена, а ў малодсці разам з сям’ёй прыехала ў СССР. Пазнаёміцца з неўтаймаванай Жанін, а таксама гісторыяй падобных людзей дае магчымасць дакументальнага стужка Уладзіміра Бокуна. Прэм’ера карціны адбылася на мінулы тыдні на канале АНТ.

Дар’я АМЯЛЯКОВІЧ

88-гадовая Жанін жыве ў невядлікай вёсцы Коўды Гродзенскай вобласці на мяжы з Літвой. Маленькая жанчына, што гаспадарыць у прыгожым доме, аказваецца не проста тугішай — яна прыехала ў БССР з Францыі ў пасляваеннае гады. Яе бацькі на пачатку XX стагоддзя выехалі на заробкі ў французскі шахцёрскі горад Лален і ў пазнія саракавых, павяршыўшы саветскай прапагандае, вырашылі рушыць далей — у Заходнюю Беларусь.

Чалавечая гісторыя — гэта тое, што заўжды будзе прыцягваць людскую ўвагу. А тым больш такія, калі чалавек, яе носьбіт, не зламаўся пад ударамі лёсу, любіць жыццё і гатовы хоць сёння, у свае 88 годў, апрашчыцца за чатыры тысячы

кіламетраў у Францыю паглядзець на дом, у якім вырас. Напачатку, калі мы толькі бачым маленькую сталую жанчыну, якая чысціць бульбу, паказвае фотаздымкі сваіх бацькоў, таюе падаецца неверагодным. Але адкрываючы геранію ўсё болей і болей — разумееш, што Жанін жыве і не на тую дзюльня.

Пазнавачыць тэму рэпатрыянтаў, філм Уладзіміра Бокуна складаецца з розных частак. Вось Жанін — адна з такіх незвычайных тугішых. А вось паданне Францыі ў Беларусі Дзідзе Канес прызнаецца, што не ведаў пра беларускіх французцаў, пакуль... Пакуль у французскую амбасду не прыйшоў ліст віцэбланыя Івана Паўловіча з просьбай паглядзець яму французскі сыяг. Мужчына, які на той час ляжаў у бальніцы, Жанін на час вяртання ў СССР было 17 годў, і рускай мовы яна не ведала.

Пазнаёміцца з мужчынам, а потым ініцыяваў далейшы пошук французскіх рэпатрыянтаў у Беларусі. Інверсіі і невядлікі партрэты іных тугіш-рэпатрыянтаў — Сцяпана Батуры, Ігара і Алены Алешка, Людмілы

Паўловіч складваюцца ў невядлікі блок. І потым мы зноў вяртаемся да Жанін, каб больш пра яе даведацца і...

Прызнацца, менавіта тады, калі камера фіксуе гэту жанчыну і яе атачэнне — у філме толькі і пачынаецца кіно.

Жанін моладца на французскай мове, як яе гэтакі вучылі ў каталіцкай школе ў Францыі. Вось яна сустракае гасцей і паказвае сваю швейную машынку, дзюкчыны якой зарабляла на жыццё ў Беларусі. “Атрымаўшы ліст, вы кушоўце”, — кажа хтосьці з дзюкчынаў. І Жанін пахлоплівае з усменкай: “Так, кушоўце, кушоўце”. Вось яна ўзнаўляе адну з старых французскіх песняў на вачерыне з паслом. Усе спяваюць — і Жанін таксама хоча ўспомніць любімыя гіт. Дзе вось яна ж з бальнай нагой залезла ў машыну, каб адправіцца ў родны Лален. Жанін — вось хто “трымае” карціну Уладзіміра Бокуна, не даючы шалкам патануць ў жанры тэлевізійнага нарыса.

Дзе рэжысёр і сам адчувае магію яе асобы. У Францыю ён крочыць за ёй і імкнецца захапіць на камеру яе эмоцыі. У філме ажно чатыры аператы-

ры: Уладзімір Бокун, Максім Куроўскі, Уладзімір Каспяровіч, Васіль Раічыч.)

Жанін наведвае родную вуліцу, родны касцёл, дзе яе сустракаюць яе зорку, моладца і плача побач з французскімі прыхаджанамі — неверагодны момант, які захапіла камера, сапраўднае катарсіе карціны. Французская малітва Жанін нарэшце гучыць угорае. Гэта і ёсьць дзе жаніны сапраўднае вяртанне — у храм свайго дзюкчына.

Жанін наведвае і мэрыю, і родную школу імя Жаньны Д’арк. Маленькай дзеткі падмычу над галавой літары, што складваюцца ў фразу: “З вяртаннем, Жанін”. Паўная гумару і гарэзінасі сёна шопінгу нашай “французскі” — так называў Жанін муж, — калі жанчына выбірае парфуму і марчыцца носе. Жанін не саромецца камеры, яна непасрэдна пражывае свое дзюдэ і адкрыта дзюкчына і з гледзком. Усе яе прагоды — гэта тугі і цяпер, яны сапраўды выклікаюць захапленне нашай сучаснацінай.

Дзе вось яна ўжо ступае на родную зямлю — і яе радасна сустракае знаёмы нам сабачка Трамп. Падарожжа скончана. Жанін сядзіць на лавачцы ля сваяго дома і глядзіць ўдалыкі.

Пра што яна думае? Якія ўспаміны ўзяны ў яе памяці візіт у Лален? Кім яна сёбе апынае — полькай, беларускай ці французкай? На жаль, мы пра гэта так і не даведаемся. З’явіліся ў сваёй тандэме вакол галюўнай гераніі — стужка, тым не менш, не спрабуе глыбока асэнсваць драму рэпатрыянтаў. Філм усё больш імкнецца расказаць, чым паказаць, пазначыць, чым пражыве, ды толькі ў паўнага манапартыяту ўстапае з жыццём у непэразны кантакт.

Вядома, жыццьялюбстві і сіла Жанін не пакіне аб’явівак гледца і, тое, што каріна Уладзіміра Бокуна ўдымае такую радкую для меланяіна поля тэму, — неадзіна. Аднак мы толькі напачатку яе асэнсаваны, напачатку падарожжа, якое здзюкчына Жанін.

Аўдыя & Відэа

Алер КЛІМАЎ, спецыяльны карэспандэнт “К”
Сяргей БУДКІН, музычны журналіст

Чэрвеньскія аўдыя / відэароботы аічынных выкананьняў рэдакцыйнаму журналісту Сяргею БУДКІН (А.) і спецыяльнаму карэспандэнту “Культура”, музычным крытыкам Алеру КЛІМАЎ (В.).

Аўдыя
Гурт Dee Tree, альбом пад назвай “Dee Tree”. А: Дзе Трээ для мяне — адно з самых прыемных адкрыццяў у беларускай музыцы апошніх гадоў. Калі пачу першы іх дэма-запіс (звядца, гэта б’юў трэк Don’t Play), не даў веры, што гэта зроблена тут і цяпер. Так складалася, што падобная музыка — вялікая радзіска для

спеду штучнай зробленасці ды спляго прыпадобнення, на што зобшыга хваерую тья беларускі артысты, якія абраць для творчасці англіскамоу выкананню. На сваіх “жывых” сэтах гурт часам паказвае, наколькі цікава ён можа спалучыць беларускі фальклор з соўлам. Шкада, што на гэтым альбоме няма таіх песняў, але хочацца спадзявацца, што і гэтыя экзоперыменты таксама будуць зафіксаваныя ў студыі.

В: Альбом для сапраўдных гуармануў сусветнай музыкі, але ў нас такога мастацтва ідзе па разрадзе нішавак, паколькі соул (а менавіта яго

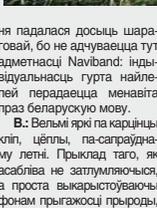
выконвае гурт — на англійскай мове, з жаночым вачалам) у Беларусі гучыць, як права, і клубнах і на асобных фестывалях. Так што, напрыклад, вядомаму дэдавага кірмчу, эканакімаму спеваку Валерыю Дайнеку, жакадай ён азнаёміцца з творчасцю Дзе Трээ, будзе нягледзя адшукваць назву гэтага калектыва на адрэшцы сплук, які ачынуць праб праблем літарым яго выстук.

Усё чысцёныя, прафесійна, смачна сыграны, сапраўды запісана. Праўда, сама праграма не такія ўжо бонькі, але святя там сплук і тва ідзе па разрадзе нішавак, напэўна, усё ж стане.

ВІДЭА

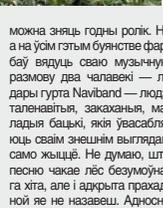
Гурт Naviband, кліп на песню “Таліпа (Два чалавекі)”. А: Глядзю відэазэраг да новага кліпа Naviband і гурт не новае песню, а кны дзюбот — “Абдым мяне”.

Надта ўжо дзіка пасуюць да атмасферы таго сплеву і ўспрымаюцца нбы прылажым таго роліка, які кліпчыі прынеў Ардым і Кошым вядомаасці. Калі ачынаваць бэд саньтэмаўта — набор прыгожых кадраў бэд гісторыі. А таму ж гледча не чапляе, бо хочацца дзеі, а яе ў кліпе няма — нбы кадры з фотасесіі гартаеў у паскораным рэжыме. Што да песні, то выдатна, што асаблівасце не сплянючыцца і працягваюць працаваць на фонам прыгожасці прыроды,

Мя бачым заканава, легендарных кароўў з рэанімацы ўлады, вшчунуў-вельмакоў, паганскіх бабоў, навушныя рышары. Разам малюнкi складваюцца ў гістарычную карункі, які ў старажытнаў краінах вышчунка, які пралі сваю праху з героямі і падзеямі, якім накінавана адбіцца і нывоны сьпяхок нельга рэканаваць... Гэта і ёсьць той і ад амальскай выставы. Таму грамадскай рэакцыяй на новы спектакль павіны быць не адно водукі і рэанзіт, але і далейшыя спробы вырашыць тое шырокае кола праблем, што ў ім закранута.

Мя бачым заканава, легендарных кароўў з рэанімацы ўлады, вшчунуў-вельмакоў, паганскіх бабоў, навушныя рышары. Разам малюнкi складваюцца ў гістарычную карункі, які ў старажытнаў краінах вышчунка, які пралі сваю праху з героямі і падзеямі, якім накінавана адбіцца і нывоны сьпяхок нельга рэканаваць... Гэта і ёсьць той і ад амальскай выставы. Таму грамадскай рэакцыяй на новы спектакль павіны быць не адно водукі і рэанзіт, але і далейшыя спробы вырашыць тое шырокае кола праблем, што ў ім закранута.

выбухны прыпеў трэка далажна мастаў яму жададны на ўсё радз’ястэньнях, што спецыялізуюцца на поў-тэраа. А сплявядца ў кампазіцыі пра каханне — пра тое, што гэта, уагуле, за няпроста гэтака, над якой трэба пастаняна працаваць. Пажаддэм жа героям прасі ўдарнай прасы на гэтай ніве і абавязкова са шчэслівым зыходам!

SaferOne, кліп на песню “Новы круг”. А: Гэта міма. Не выгараде

чакаць цікавага і арыгнальнага выказвання ад чалавека, які называе сябе “бульбаюшом”. Хлопец памалаваўся на фоне барсёнскай краінадаў. Банальна, аднамерна, правічыяйна.

В: Эўрер не так даўно перабраўся ў Баролену і адтуль шуе нам усю гарэвае пліднаасце прыватане. Штэ кліп, у якім разгубляе па тамтэйшых вуліцах, размахвае рукамі, “трае тэраар”, тугіюцца, мабыць, з мясцовым абарыгенам. Усё жыва, рытмічна і энергічна, і ёсьць на што паглядзець у горадзе. І штэ тэжтавы выклік, мабыць, пакінуў на радзіме былым калегам па хіп-хопу, можа быць, такім чынам робяць першы крок да зваочага батлу з імі. Маўляў, вы ўсё там жа, а я вось крута змяніў сваё жыццё, ці сабе яны нешта памыляюць у сабе і вакол? Адказу ад прыцяпелу (ці ад непрыцяпелу) пакуль яшчэ не чуў і не бачыў.

Freddy Red, кліп на песню “Уласны рай”. А: У гэтым відэа — акурат эшкі. І хоць адрэзу дэраумела, што не ляжа ў друмі рэаўдэ гэты хлопец/баўскер, як таго просіць змаюцца, ўсё адно відэа трымае ўвагу. Як і трэк. Такія яна сёння —

музыка мінокі Украінаў. У рэ-мювіах на постсваей працы беларусы іяна задаюць тон. І тут ужо сфарміравалася свае школа, у якой досць вядомае планака якасці. Трэк Фрэды зроблены ў стылі, тонка і з густам. Адчуваецца, што выканаўца жыве сваёй музыкай ды імкнецца да досканаласці. Артыстаў з такімі якасцямі можа чакаць вялікая будучыня.

В: Гэтага артыста (ён таксама рэпер) заўважыў сам

Купальская цалавальніца і пошукі папараць-кветкі

У мінулым аглядзе, прысвечаным Дню Незалежнасці, нам не ўдалося згадаць пра яшчэ адно знакавае свята, што здаўна адзначаюць беларусы ў пачатку ліпеня. Гаворка, натуральна, пра Купалле. Пошук у лесе загадкавай і таямнічай папараць-кветкі, скокі дзяўчат і хлопцаў цераз вогнішча, карагод вакол агмяня — усё гэта і многае іншае можна пабачыць на святочных імпрэзах, зладжаных работнікамі сферы культуры вечарам і нават ноччу з 6 на 7 ліпеня. Пра святкаванні Купалля ў розных кутках Беларусі, а таксама пра шэраг іншых нядаўніх адметных імпрэз — у нашым традыцыйным аглядзе рэдакцыйнай пошты.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ПЕРАЗАГРУЗКА КУПАЛЛЯ

“Купальская ноч над Лужаснянкай” — менавіта пад такой назвай 6 ліпеня ў аграгарадку Мазалава, што ў Віцебскім раёне, прайшло свята народнага календара. Як піша нам Андрэй Стручанка, намеснік дырэктара Віцебскага АМЦНТ, падчас мерапрыемства адбылося тэатралізаванае прадстаўленне “Адночы на Купалле”, гульнёвая праграма “Купальскі карагод”, канцэртная праграма з удзелам народнага жаночага клуба “Залаты ўзрост”. А скончылася свята пошукам папараць-кветкі і вялікім карагодам, падчас якога Купала з Купалінкай жадалі ўсім прысутным усяго самага найлепшага.

Сваё Купалле зладзілі і ў гарадскім пасёлку Ветрына Палацкага раёна пад досыць правакацыйнай назвай “Іван Купала. Перазагрузка!” Пачаліся гулянінкі з касцюмаванымі персанажамі, піша нам рэдактар Палацкага РЦК Кацярына Паўловіч, а потым былі карагоды каля вогнішча, купальскія вяночкі, пошук папараць-кветкі ды шмат чаго яшчэ... Разынкай свята стаўся конкурс “Купальская цалавальніца”, у якім прынялі ўдзел пяць пар закаханых. І нездарма: аказваецца, беларускае Купалле супалае з Міжнародным днём палцункаў! Так што ў ноч на Івана Купалу можна цалавача колькі хочаш, што, у прынцыпе, і так робяць беларусы. І, магчыма, менавіта з гэтай прычыны ў нашым конкурсе так і не змаглі вызначыць пераможцаў: усе жыхары Ветрына цалавача

На здымках:
1 Купалле ў Лідзе адзначылі з размахам.
2 Падчас фестывалю ваеннай кнігі ў Дзятлаве.
3 Музей у Асіповічах прэзентаваў выставу “Супрацьстаянне”.
4 “Перазагрузіць” Купалле паспрабавалі ў г.п. Ветрына.

ўмеюць і робяць гэта з веданнем справы, так бы мовіць, на прафесійным узроўні...

А ў Ашмянскім раёне, на аграсядзібе “Вячойнін” былі свае адметнасці пры правядзенні Купалля: з традыцыйнымі ачышчальнымі варотамі, купальскім прабацальным карагодам, фаер-шоу і танцамі да самай раніцы. Добры настрой удзельнікам свята, як адзначаюць супрацоўнікі аддзела металычнай работы Ашмянскага РЦК, падалі вакальны гурт “Варажэя” з Іўеўшчыны, гурт “Лялькі Карпарэйшэн” з Мінска ды іншыя калектывы.

У Лідзе раённае абрадавае свята “Купалле” зладзілі каля Лідскага замка. На ім завалзілі гасцей і палымалі ім настрой Купаліна і Купала, спадарыня Зельніца і нават Вазанік. А кульмінацыйным момантам свята, па словах супрацоўнікаў Лідскага РЦКІНТ, сталае купальскае вогнішча, каля якога ўдала ўпісалася фольк-фаер-шоу ад тэатра анпо ZHARA.

І яшчэ. Адно з найбольш маштабных святкаванняў Купалля адбылося, на мой погляд, у Вялікай Бераставішчы. Урачыстае адкрыццё свята “Бераст-Фэст. Купальская ноч запрашае!” прайшло ў летнім амфітэатры гарадскога пасёлка, дзе ўсіх гасцей свята шчыра прывіталі Бераст і Тавіра.

На працягу дня, як адзначаюць супрацоўнікі мясцовага раённага металычнага цэнтру, удзельніцаў свята чакалі “Зелкавы фэст”, тэатралізаваная купальская дзея

“На Купалу Сонца грае, усіх на свята запрашае!” з удзелам выканаўцаў і творчых калектываў Бераставіцкага раёна, святочны канцэрт беларускіх выканаўцаў — Волгі Плотнікавай, групы ВуСіту, цыганскага калектыву “Алюр” ды многіх іншых.

Вечарам арганізатары свята падрыхтавалі на берэзе возера разнастайныя прыгоды і выпрабаванні, гаданні на вянках і сапраўднае купальскае вогнішча. Кульмінацыйнай купальскага “Бераст-Фэсту” стаў відовішчыны феерверк.

Аднак свята на гэтым не завяршылася: танцавальная праграма з жывой музыкай на пляцоўцы амфітэатра працягвалася да трох гадзін ночы.

“ДВУБОЙ” ЯК СІМВАЛ ВЫЗВАЛЕННЯ

Рэдакцыйная пошта да-сюль поўніцца лістамі, дзе гаворка ідзе пра мерапрыемствы, прысвечаныя ўспамінам і памяці Вялікай Айчыннай вайны. Так, у раённым краязнаўчым музеі

Асіповічы адкрылася выстава пад назвай “Супрацьстаянне,” прысвечаная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Тут прадстаўлены зброя, амуніцыя і рыштунак байцоў і камандзіраў Чырвонай Арміі, а таксама аналагічная зброя і рыштунак салдат і афіцэраў з боку праціўніка.

Галоўны сімвал выставы, піша нам наш сталы аўтар Юрый Клеванец, — рэпрадукцыя карціны “Двубой”, дзе намаляваны баец чырвонаармеец з гранатамі, які падняўся з акупа супраць нямецкага танка. Экспазіцыя падрыхтавана асіповіцкімі калекцыянерамі і рэканструктарамі Андрэем Торбыным і Аляксандрам Аляксеевкам.

У Дзятлаве, у мясцовай раённай бібліятэцы, днямі прайшоў фестываль ваеннай кнігі “У сэрцах і кнігах памяць пра вайну”. Як вядома, пра перажытае ў вайну, праявы ўздываў і падзенняў чалавечага духу, гераічныя подзвігі і самаахвярныя ўчынкi распавядаюць не толькі ўдзельнікі тых падзей, але і кнігі. Як піша нам загадчыца аддзела абслугоўвання і інфармацыі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі Вольга Бойка, супрацоўнікі кніжніцы пазнаёмілі чытачоў з лепшымі творами ваеннай тэматыкі аўтарства Васіля Быкава, Івана Чыртынава, Святланы Алексіевіч, Алеся Адамовіча і некаторых іншых пісьменнікаў.

А 10 ліпеня ў Ашмянскай раённай бібліятэцы ўвазе чытачоў была прадманстравана літаратурна-музычная кампазіцыя “Набаг вайны зноў стукне ў сэрцы”. Дзею падрыхтавалі бібліятэкары мясцовага Цэнтра культуры. Гэта было заключнае мерапрыемства ў рамках раённага бібліятэчнага конкурсу “Дарогамі славы”, прымеркаванага да 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На імпрэзу, як пішуць нам супрацоўнікі кніжніцы, быў запрошаны мясцовы музыкант, кампазітар Мікалай Разенберг, дзіцячыя галы якога выгалі на галы вайны. Акрамя таго, вучні сярэдняй школы чыталі вершы на ваенную тэматыку, у выкананні супрацоўнікаў Ашмянскага РЦК прагучалі песні, а таксама ўвазе гасцей былі прадманстраваны відэамастэрыялы ды выстава мастацкай і дакументальнай літаратуры.

Згадаю пра яшчэ адну імпрэзу, што да юбілея вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў была зладжана ў Віцебску. Выстава мастакоў-аматараў

Віцебшчыны “Мая сям’я” дэманструецца ў выставачнай зале абласнога металычнага цэнтру народнай творчасці. У мерапрыемстве ўзялі ўдзел 40 мастакоў-аматараў вобласці, якія прадставілі на суд глядачам больш за 100 жывапісных палотнаў, а таксама 30 драўляных скульптур і кампазіцый.

ФЭСТЫ НА ЛЮБЫ ГУСТ

І да іншых цікавостак. Як паведаміла нам выдучы рэдактар Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Маладзечанскага раёна Надзея Бондар, днямі ў Маладзечне прайшоў XXI рэгіянальны фестываль-конкурс выканаўцаў эстраднай песні “Адна зямля”. Музычны форум стаўся сапраўдным святам для жыхароў і гасцей горада — у культурную сталіцу Міншчыны на яго з’ехаліся 35 маладых артыстаў з сямі рэгіёнаў Беларусі.

Члены журы на чале са старшынёй Беларускага саюза кампазітараў Алены Атрашкевіч у розных намінацыях і ўзроставых катэгорыях адзначылі прадстаўнікоў Маладзечанскага раёна. Так, у першай узроставай катэгорыі (8 — 13 гадоў) дыплом за І месца атрымала Мілана Соніч, а Дар’я Місіюк была ўдастоена прызга глядацкіх сімпатый. Яна Вяль стала найлепшай у другой узроставай групе (14 — 17 гадоў), але і кнігі. Як піша нам загадчыца аддзела абслугоўвання і інфармацыі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі Вольга Бойка, супрацоўнікі кніжніцы пазнаёмілі чытачоў з лепшымі творами ваеннай тэматыкі аўтарства Васіля Быкава, Івана Чыртынава, Святланы Алексіевіч, Алеся Адамовіча і некаторых іншых пісьменнікаў.

А 10 ліпеня ў Ашмянскай раённай бібліятэцы ўвазе чытачоў была прадманстравана літаратурна-музычная кампазіцыя “Набаг вайны зноў стукне ў сэрцы”. Дзею падрыхтавалі бібліятэкары мясцовага Цэнтра культуры. Гэта было заключнае мерапрыемства ў рамках раённага бібліятэчнага конкурсу “Дарогамі славы”, прымеркаванага да 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На імпрэзу, як пішуць нам супрацоўнікі кніжніцы, быў запрошаны мясцовы музыкант, кампазітар Мікалай Разенберг, дзіцячыя галы якога выгалі на галы вайны. Акрамя таго, вучні сярэдняй школы чыталі вершы на ваенную тэматыку, у выкананні супрацоўнікаў Ашмянскага РЦК прагучалі песні, а таксама ўвазе гасцей былі прадманстраваны відэамастэрыялы ды выстава мастацкай і дакументальнай літаратуры. Згадаю пра яшчэ адну імпрэзу, што да юбілея вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў была зладжана ў Віцебску. Выстава мастакоў-аматараў

Не так даўно ў Светлагорску завяршыўся пленэр скульптараў, прысвечаны спаленай нацыстамі вёсцы Ала. Цяпер, калі ўсе восем кампазіцый набылі свае канчатковыя абрысы, міжволі думаеш пра тое, што ні бліскучы граніт, ні высакародны мрамор не маглі б замяніць звычайныя прыродныя камяні-валуны, камяні-глыбы, якія стагоддзямі назапашвалі моц і памяць, удасканалваючы уласнае непаўторнае аблічча.

Кожны з іх сваёй амаль двухметровай вышыняй і своеасаблівай канфігурацыяй падказваў скульптарам многае з таго, што яны збіраліся увасобіць.

Апрацавалі ў нашым горадзе дасведчаныя разьбяры, утворчым лёсе якіх было нямаля рэспубліканскіх і міжнародных пленэраў. Гэта мінчане Кацярына Зантарыя, Ігар Засімовіч, Валянцін Борзды, Сяргей Возісаў, Міхаіл Яршоў, Валерый Малахаў, а таксама магілёвец Карней Аляксеў і светлагорца Аляксандр Камардзін.

НАЗАПАШВАЛЬНІК ПАМЯЦІ

Усе восем скульптараў, якія апынуліся на творчай пляцоўцы санаторыя “Срэбныя ключы”, вядома ж, мелі сваё ўяўленне той трагедыі, якая адбылася 14 студзеня 1944 года, калі фашысты цягам адной раніцы расстралялі і спалілі 1758 мірных жыхароў (сярод іх — 950 дзяцей) з вёсак Светлагорскага і Жлобінскага раёнаў. Усе яны сьшліся ў Ала, каб дачакацца прыходу Чырвонай Арміі. Па колькасці ахвяр гэта — 12 Хатыняў!

Такога маштабу трагедыі, мабыць, не ведала ніводнае паселішча Беларусі. Хача толькі ў Гомельскай вобласці — 33 спаленыя і неадроджаныя вёскі. Мемарыял задуманы як наша журботная памяць пра кожную з іх. Да таго ж, побач — брацкая магіла савецкіх воінаў, у якой пахавана 1020 салдат і афіцэраў...

Вельмі добра сваё адчуванне выказала ў гутарцы са мной Кацярына Зантарыя: “Я адразу ж зразумела, што мой камень — назапашвальнік памяці. Ён існаваў задоўга да гэтых падзей. Быў сведкам шматлікіх наступных — і працягвае існаваць цяпер. Пройдзе шмат гадоў, зменіцца нямаля пакаленняў, але ўнутры каменя застанецца памяць”.

У сваім творы Кацярына імкнулася дамагчыся таго, каб у нывачным сэрцы каменя адбіліся падзеі 14 студзеня 1944 года. А для гэтага сілай таленту трэба спыніць час, надаць яму фрагментарнае ўвасабленне пульсуючага жаху чалавечай трагедыі. І

Трагедыя, увасобленая ў камяні

Валерый Малахаў “Асуджанасць”

вось, на камяні праявіліся прывідныя рукі, твары... А расколіна ў ім набыла новы глыбінны сэнс — у яе можна зазірнуць, як у жарало, і ўбачыць тое, ад чаго здрыганецца не толькі памяць.

Ды і сама форма каменя ўвасабляе сваімі дыяганальнымі дынамічнымі рытмамі велзарнае пажарышча, у сярэдзіне якога — 12 чалавечых выяваў. Кожная з іх своеасаблівае. Хтосьці, здаецца нам, плача, хтосьці змірыўся, нехта спадзяецца, а нехта ўжо страціў веру... Мімаволі захапляешся ўмненнем перадаць увесь каларыт пачуццяў і прадчуванняў тых, хто асуджаны на немінучую згубу.

Не меней эмацыянальна і левы бок кампазіцыі. Аднекуль з таямнічай глыбіні праступаюць у балючым крыку твары тых, хто гіне ў палымі...

Фронтальны першы план кампазіцыі — паліраваная плоскасць — колерам і формай нагадвае абаленую сцяну ў апошніх бліскавіцах агню, вырвацца з якога не ўдалося амаль нікому. Кацярына Зантарыя здолела перадаць на ёй унутраную пульсуючы, рух, пераадолець

Кацярына Зантарыя “Памяць пра апошні дзень”

статку матэрыяла. Мы бачым трапятанне рук невідных, але выразна прысутных ахвяр Алы, якія просыць аб літасці.

— Мяркую, што, улічваючы трагізм тэмы, гэтая скульптура не можа быць прыгожай. Гэта не дэкара-

тыўна-паркавая пластычная выява! Гэта — найперш мемарыяльны знак. Ён павінен гукаць моцна, быць страшным і хваравітым, — растлумачыла аўтарка ўвасобленую задуму, называючы сваю скульптурную кампазіцыю “Памяць пра апошні дзень”.

У ПОШУКАХ РАТУНКУ

Здавалася б, пры аднолькавай тэме было не пазбегнуць міжвольных паўтараў сродкаў яе ўвасаблення. Але сапраўдны творчыя індывідуальнасці акурат і вылучаюцца тым, што іх патэнцыял разнастайнасці практычна невычарпальны.

Неяк не хочацца дапусціць да гэтых твораў звыклія мастацтвазнаўчыя вызначэнні: рэльеф, бар’ельеф, графіка на камяні, паглыблены рэльефны малюнак... Усе яны алсоўваюцца кудысьці ўбок перад важнасцю таго, што выяўляецца сілай майстэрства — ці, наадварот, сыходзіць у глыбіню адвечнага каменя.

Вось і Валянцін Борзды назваў сваю скульптуру вельмі ёмістым словам: “Лікі”. Так, у прысутнасці непазбежнай смерці звычайныя чалавечыя твары ператвараюцца ў адухоўленыя абліччы. Скульптар паказвае іх нам у выгінах полямья, якое надае кампазіцыі трагічную рухомасць і ў той жа час непарывуноу цэласнасць. Камень тут нібы жыве нейкім унутраным адчуваннем трагедыі.

Ды і Міхаіл Яршоў змог таленавіта абагульніць скульптурную выяву рэальнай

ляльку, і дзвучынка ў вельмі эмацыянальнай кампазіцыі Камардзіна.

Зусім іншыя творчыя магчымасці выявіў Валерый Малахаў, працягваючы сёрыю журботных партрэтаў. Яго бабулька, якая заняла сваім паўгарэльефным профілем усю прастору каменя, глядзіцца сапраўды велічна і мудра — але ў той жа час гэта і ёсць “Асуджанасць”, як назваў скульптуру аўтар. Вельмі добра падкрэслівае беларускасць рэалій і арнамент, узяты з ручніка, характэрнага для вёскі Мармавічы нашага Светлагорскага раёна.

ДАЛОНІ ЯК БРАМА

А вось Ігар Засімовіч, у адrozenне ад калег, аддаў перавагу сімвалічнаму маштабнаму абагульненню. Ён раскалаў свой камень на дзве роўныя часткі, якія дзвякуючы яго таленавітаму майстэрству сталі далонямі, працягнутымі ў малітве да неба (“Малітва”). Па задуме скульптара, прастора паміж імі павінна быць уваходам да астатніх кампазіцый. І найперш — да “Спаленага сэрца Алы”. Гэта ўжо скульптурная праца Сяргея Возісава. Цэласная, эмацыянальная, з двухбаковым малюнкам. Так, на зваротным баку — сілуэты прывідна лунваючых хат...

Карней Аляксеў “Няма ратунку!”

жанчыны — Аксіні Курловіч, якая, разумеючы непазбежнасць смерці, сама папрасілася ў нямецкага афіцэра дазволу згэрць ва ўжо ахопленай палымем роднай хаце. Але і ў гэтай канкрэтыцы скульптар здолеў перадаць алчуванне чалавечай святасці. “Вымушанае самаспаленне” — адчувальны не толькі зрокам гімн неўтаймоўнай ахвярнасці дзеля захавання чалавека ў чалавеку нават перад непазбежнасцю смерці.

Працягваюць гэтую стылістычную танальнасць Карней Аляксеў і Аляксандр Камардзін. Першы з іх выяўляе ў глыбіні каменя фігуру хлопчыка, які рвецца да выратавання. Пластыка падпаленага хлява і рухаў юнага цела, якое прагне выжыць, зліваецца разам. Назва — “Няма ратунку!” — як фінал трагічнага сюжэта. Знямела крычыць “Не страляй!”, аберагаючы сваю прастрэленую

Без сумневу, сабраныя разам у прапанаваным аўтарамі парадку, гэтыя кампазіцыі ў камяні навечна захаваюць памяць пра тое, што адбылося 75 гадоў таму ў вёсцы Ала. Тым больш, нарэшце вызначыўся і заказчык будучага мемарыяла. Гэта ўпраўленне капітальнага будаўніцтва Гомельскага аблвыканкама.

Пленэр змог адбыцца дзякуючы сардэчнай зацікаўленасці ў ім шматлікіх энтузіястаў.

Асвяціў будучыя скульптуры і блаславіў твораў на натхнёную працу архімандрыт Алексій (Жэленок). Знайшоў час для натхняльных сустэч са скульптарамі старшыня Светлагорскага райвыканкама Дзмітрый Алеянікаў.

Трагедыя вёскі Ала, увасобленая ў камяні, чакае свайго мемарыяльнага завяршэння.

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

“Арт-Мінск”:

традыцыя з працягам

Традыцыі мусяць папярэднічаць гісторыя. І чым глыбей тая традыцыя ўкаранёная ў часе, тым больш яна для грамады прывабная. Гэта як правіла. Але бываюць і выключэнні, калі нешта здараецца нібыта зняцку і адразу ставіцца брэндам. Як, да прыкладу, міжнародны фестываль мастацтваў “Арт-Мінск”. Ён мае кароткі жыццёпіс, ладзіцца ўсяго толькі ў другі раз. Але, беручы да ўвагі відэаочны поспех леташняга і сёлеташняга фестываля, а таксама — закладзеную ў яго аснове слушную ідэю прадставіць сучаснае мастацтва глядачу ва ўсё яго разнастайнасці, можна канстатаваць, што запачаткавалася добрая традыцыя з доўгачасовай перспектывай.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота аўтара

ВЫХАД З ТРОХКУТНІКА

Галоўная заслуга арганізатараў фестываля, на мой погляд, у тым, што яны здзейснілі тое, што даўно ўжо мусліла быць — аб’ядналі ў рамках аднаго праекта ўсе больш-менш значныя выставачныя пляцоўкі сталіцы і такім чынам вывелі выяўленчае ды нават увогуле візуальнае мастацтва за межы кананічнага трохкутніка “Нацыянальны мастацкі — Нацыянальны гістарычны — Палац мастацтва”. Так бы мовіць, прасунулі мастацтва ў народ, што можна ў нейкай ступені рэалізацыяй ленинскай тэзы пра тое, каму мастацтва насамрэч належыць.

Паводле афіцыйнай інфармацыі, выставы сёлеташняга фестываля наведвалі 23,5 тысячы глядачоў. Для Мінска гэта зусім някепскі паказчык. Пад выставы былі задзейнічаны 17 пляцовак — гэта ўжо згаданы “трохкутнік”, а таксама выставачныя залы Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, галерыя “Універсітэт культуры”, культурны хаб Ok16 ды іншыя. Удаклад-

ню: тыя пляцоўкі і ў іншыя часы задзейнічаны пад экспазіцыі, але гэтым разам іх праца была скаардынаванай дзея адзінай мэты — як мага шырэй прадставіць мінчукам і гасцям горада мастацтва, якое называецца сучасным. Досведу такой каардынацыі ў нас небагата. Акрамя фестываля, пра які ідзе гаворка, можна згадаць хіба шэраг мастацкіх выстаў, прымеркаваных да Чэмпіянату свету па хакеі, што праходзіў у Мінску ў 2014 годзе.

ШМАТАБЛІЧНАСЦЬ І РАЗНАСТАЙНАСЦЬ

Хоць фестываль “Арт-Мінск — 2019” і быў адным са складнікау Культурнай праграмы Другіх Еўрапейскіх гульніаў, акцэнт на спартыўную тэматыку не рабіўся. Мяркую, гэта правільна. Больш важна было давесці ўласнаму грамадству (гэта найперш!) і гасцям спартыўнага свята шматаблічнасць сучаснай канцэптуальную разнастайнасць і дынамічную форму. На маю думку, гэта атрымалася. З мноства экспазіцый складалася вобраз краіны з глыбокі-

мі гістарычнымі каранямі і грамадства, якое жыве ў адзіным рытме з Еўропай і Светам. Беларусь прадставіла на фестываль “Арт-Мінск” мастацтва, якое ўспрымаецца годным і на постсавецкай прасторы, і на іншых тэрыторыях.

Згаданым крытэрыям адпавядаюць творы Аляксандра Шапо (выстава “а-ЭРАПЛАН № 69” у Мемарыяльным музеі-майстэрні Заіра Азгура), Зоі Лудзвіч (ALTA MODA, там жа), Рамана Сустава ў галерэі “Арт-порт”, Андрэя Равякава ў “Беларусь”, Аляксея Кузняцова ў “ДК”...

Тыя, хто сочыць за працэсамі, што адбываюцца ў нашым выяўленчым мастацтве, могуць бачыць, што прыйшло новае пакаленне твораў, сфарміраванае новай эстэтыкай. І вяртанне да канонаў ідэалагізаванага мастацтва, яким доўгі час палыхалі культурнішчу грамаду, ужо ўяўляецца не магчымым. Пры гэтым ад сапраўдных дасягненняў савецкай эпохі ніхто не адмаўляецца. Вось на гэтым фестывалі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў прадставіла экспазіцыю па выніках пленэру “Мой го-

рад старажытны, малалы”, прысвечанага народнаму мастаку Беларусі Маю Данчыгу. Калісьці гэты творца злолеў разледзіць у абліччы Мінска, які тады яшчэ нават не паспеў залячыць раны вайны, той горад, што мы маем сёння. Ён прабачыў і засведчыў у сваіх палотнах вялікі лёс нашай сталіцы. Маладзейшыя калегі мэтра фактычна гавораць пра тое ж, што і ён, але сучаснай выяўленчай мовай.

ЗАМЕЖНЫЯ МАСТАЦКІЯ ТРЭНДЫ

Фестываль трактуецца як міжнародны, але, шчыра кажучы, замежная прысутнасць як на леташнім “Арт-Мінску”, так і зараз была даволі сціплай. Гэтым разам мінчукоў і гасцей парадавалі сваім мастацтвам творцы з Сербіі, Польшчы, Латвіі і Эстоніі. Творцы з Балкан прадставілі ў галерэі “Арт-Хаос” выставачны праект “Вока сербскага мастацтва”. Аблічча сербскай культуры ў значнай ступені вызначыла геапалітычнае становішча краіны, якое часцяком прымушала народ аклаваць убок прылады мірнай працы і брацца за зброю

для абароны сваёй самасці. Адсюль дух калектывізму і ўсвядомленага патрэба ў духоўным апірышчы, якім для Сербіі была і ёсць Праваслаўная царква. Вось і сучаснае мастацтва Сербіі адкрытае для эстэтычных навацый, але пры нязменнай павазе да нацыянальнай культурнай традыцыі, дзе важным чыннікам з’яўляецца рэлігія. Менавіта такое мастацтва бачылі мы на гэтай выставе.

Ад Польшчы быў спартыўны плакат. Выстава праходзіла ў мастацкай галерэі “Універсітэт культуры”. Польская школа плаката прызнана ва ўсім свеце. Гэтае мастацтва як ніякае іншае падуладна модзе, новым стылявым павевам, радыкальным пераўтварэнням пры з’яўленні новых тэхналогій. Але пры ўсім гэтым прэстыж польскіх плакатаў на працягу ўжо не аднаго дзесяцігоддзя застаецца непахісным. Выстава — яшчэ адна нагода ў гэтым пераканаша.

Эстонію на фестывалі прадставіла The Sed Arte Gallery, ад Латвіі — Музей прыватных калекцый. Гэта частка экспазіцыі галоўнай пляцоўкі “Арт-Мінска” — у Палацы мастацтва. Паводле прадстаўленых твораў можна меркаваць, што ў мастацтве гэтых краін адбываюцца працэсы, аналагічныя тым, што мы маем у Беларусі. Захоўваюцца традыцыйныя мастацтва, што склаліся ў савецкую эпоху. Але зважаючы мастацтва на попыт еўрапейскага мастацкага рынку. Можна з прыемнасцю канстатаваць, што ў гэтых краінах захавалася прывабная для беларускай аўдыторыі рэалістычная альбо блізкая да

рэалізму мастацкая школа на аснове акадэмічнай традыцыі. Але, магчыма, прычына такога “рэнесансу”, здавалася б, страчанага традыцыі ў тым, што сёння менавіта такое мастацтва ў трэндзе. Зрэшты, гаворка пра тое, што культурніцкая грамада стамілася ад абстрактнай опусаў, а ў асяродку калекцыянераў албуйся разварот да прадметнага, сутнасна рэалістычнага мастацтва.

ЛЮСТЭРКА РЭЧАІСНАСЦІ

Як і летась, сёлета Палац мастацтва быў галоўнай пляцоўкай фестываля “Арт-Мінск”. Але частка твораў, адобраных нацыянальным журы, экспанавалася таксама ў Нацыянальнай бібліятэцы. Менавіта на гэтых пляцоўках была разгорнута асноўная дзея і прыхаваная галоўная інтрыга фестываля. Тут кожны глядач мог суданесці сваё разуменне сучаснага мастацтва і тое, якім бачыць яго прафесіяналы. Мяркую, калі б сярэд глядачоў праводзілася галасаванне на найлепшы твор і такую ж працу рабіла б адмысловае журы, прыхільнасці людзей паспалітых і прафесіяналаў былі б хутчэй за ўсё, акрэсленыя такім жа чынам, як і на штогадовым “Восенскім салоне з “Белгазпрамбанкам”. “Арт-Мінск”, уласна кажучы, і вырас з таго салона. І на ім было ўсяго і рознага — на выбар. Бо ў мастацтве ж усё, як і ў жыцці. Так яно і мусяць быць: нават калі мастак малюе толькі свае думкі і рэфлексіі, карціна ўсё адно становіцца люстэркам той рэчаіснасці, што за акном майстэрні.

Надзея КУДРЭЙКА

— Ва ўзрасце 18 гадоў студэнтам вельмі ўжо дзіўна правалі вялікім эстрадна-сімфанічным аркестрам з 40 чалавек. Зараз у вас не аркестр, а orchestra, склад меншы ў тры разы. Так, мабыць, лясчой працаваць на музычным рынку?

— Законы рынку ніхто не адмяняў, але з кожным годам я ўсё больш разумею, што важна займацца любімай справай, не азіраючыся на

Наша краіна славіцца вялікімі аркестрамі — сімфанічнымі, эстраднымі, народнымі, духавымі і нават джазавымі. У большасці выпадкаў яны акадэмічныя, філарманічныя... А ёсць і шоу-аркестр, і ён нічыі, сам па сабе. Калектыў Lipnitsky Show Orchestra існуе шэсць гадоў. Пастаянна на тэлеэкране, мае аўтарытэт у прафесіянальных колах і рэанімэ экстравагантнага разбуральніка традыцый. Да яго стварэння Аляксандр ЛІПНІЦКІ прыйшоў, засвоіўшы прафесію не толькі дырыжора (рознымі аркестрамі ён кіруе ўжо 17 гадоў), але і піяніста, трубача, бубнача, кампазітара. Ён сам іграў у аркестрах і папулярных групах, сам выкладаў музыканта прафесію. І ўсё ж справа жыцця для музыканта — уласны Lipnitsky Show Orchestra.

Аляксандр ЛІПНІЦКІ:

“На сцэне я падключаюся да касмічнай разеткі”

эканамічны складнік. Зараз у мяне група, у якой ад 10 да 16 музыкантаў. І мы ў любы момант можам пашырыцца, калі ўзнікне цікавая ідэя. Напрыклад, калі рабілі сумесную праграму з “Беларускімі песнярамі”, у мяне на сцэне было чалавек 60. Я па-ранейшаму вельмі люблю форму вялікага аркестра. Проста калі раней я аштурхоўваўся ад традыцыйнага складу — маўляў, павінна быць чатыры трубы, чатыры трамбоні і гэтак далей, то зараз больш арыентуюся на канкрэтнага чалавека, яго талент і жаданне працаваць — і не істотна, на чым ён іграе. Апошнім часам пачаў пазабывацца ад кан’юнктурных падыходаў далкам і ўсё болей адчуваю, што галоўнае лавіць кайфу ў жыцці і творчасці, проста рабіць сваё як след і не баяцца

— Якім быў пачатак вашай аркестрай гісторыі?

— У 2000 годзе яшчэ на першым курсе музычнага вучылішча імя Глінкі як бубнач у ўдзельнічаў у студэнцкім мерапрыемстве “Кампот” — калі ўсе разам рыхтуюць адну вялікую п’есу з розных кавалкаў. Мне такі імправізаваны аркестр вельмі спадабаўся. Неўзабаве сабраўся ўжо пастаянны склад, які мы называлі Symphonic drive orchestra. Спачатку ў мяне не было далёкіх планаў — хацеў проста іграць на барабанах, а не дырыжыраваць. Але палючы частку аранжыровак пісаў я, вёў рэпетыцыі і дамагаўся належнага гучання тамама я, то ў выніку студэнты захачелі, каб і дырыжорам стаў я. Такім чынам мне давялося кінуць барабаны.

Потым ва ўніверсітэце культуры адвучыўся па класе эстрадна-сімфанічнага дырыжыравання. Але ж з бубначом працягваў працаваць. У “Лепрыконсах” іграў яшчэ да 2013-га года. Проста ўжо разумеў, што магу і пісаць, і аранжыраваць, маю кіраваць людзьмі, весці за сабой і падтрымліваць дысцыпліну. Калі ўжо сам выкладаў у вучылішчы, мне прапанавалі бі-бэнд, і я ўзяўся за справу з вялікім імгтэтам, бо

мне здавалася, што я здольны многае ўдасканаліць. На той час у мяне быў вопыт супрацы з рознымі аркестрамі, я пабачыў і як не трэба, і як трэба — калі працаваў бубначом у аркестры Фінберга. У бі-бэндзе мы арганізавалі справу як след. Усіх яго ўдзельнікаў зваляю з удзячнасцю і з задавальненнем, што я гэта рабіў і зрабіў.

— А што такога асаблівага вы ўбачылі, калі працавалі ў аркестры пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга?

— Правільна арганізаваны працэс, зладжаны, скіраваны на вынік. Ну хача б такі момант: у іншых калектывах я сутыкаўся з тым, што праз дзесяць хвілін пасля пачатку рэпетыцыі нейкі музыкант можа спакойна зайсці і натарэнка прыступіць да справы — і інструмент у яго не разыграны, і сам ён думкамі яшчэ ў іншым месцы. Нікога гэта не засмучала. На сваіх студэнцкіх рэпетыцыях мы толькі настройваліся паўтадзіны — размаўлялі, жартавалі, разняволенна гублялі час. У аркестры Фінберга рэпетыцыі з 9.45, а музыканты прыходзяць на гадзінку, а то і дзве раней. Разыгрываюцца, рых-

туюць інструменты. За 15 хвілін да пачатку разам настройваюцца з шноерам. Роўна ў 9.45 падаеца гук, ідзе адлік, гучыць музыка. І вось за першыя 15 хвілін рэпетыцыі мы ўжо некалькі твораў адыгралі, прычым бліскуча. Усё гэта на мяне 20-гадовага зрабіла вялікае ўражанне, натхніла і дало разуменне, адкуль можа брацца вынік.

— У сэнсе як кіраўнік, а не проста музыкант, вы за дысцыпліну?

— Я лічу вялікай памылкай, калі людзі творчыя неяк адасабляюць сябе ад разумення працоўнай дысцыпліны і этыкі. Бо колькі ўзнісла ні казкі пра высокі матэрыял, але перад тым, як прыгожыя кветачка вырасце, спачатку трэба зрабіць мноства спраў. Гэта праца. Але дзятчана музыкантаў зараз мяне натхняюць іншыя прыклады — з амерыканскіх, сусветных калектываў і шоу-праграм, дзе людзі аддаюць сваёй справе і самі разумеюць, што і навошта яны робяць. Яны, напрыклад, не згортаюць шнурцы і не складваюць свае фатога, калі з’яўляюцца на сцэну. Каралеі, гэта музыка плюс сцэнічная дзея: слова show у назве не-

— У які момант узнік цяперашні ваш праект з назвай Lipnitsky Show Orchestra?

— Гэта быў 2013 год, я раптоўна сышоў з музычнага вучылішча імя Глінкі, у якім працаваў. Чаму раптоўна? Хачу шчыра падзякаваць дырэктару Наталлі Яфіменка — яна адна з нямногіх, хто мяне падтрымліваў. За пяць гадоў у вучылішчы мне ўдалося здзейсніць шэраг рэформаў, сярэдзі інаша і бі-бэнд нават пачаў зарабляць грошы. Але, зразумела, не ўсім падабалася мае дзеянні. У нейкі момант я адчуў, што не хачу змагацца да старасці і за пяць гадоў рабіць тое, што можна зрабіць за некалькі дзён. Напісаў заяву і звольніўся.

— Калі цяпер не аркестр і не бі-бэнд, а Lipnitsky Show Orchestra — што памянялася?

— Стыль. Гэта камба-група — рытм-секцыя, духавая, дзве скрыпачкі, вакал. Жанры — поп, соўл, фанк, джаз. Павізуале ўсё іншае. Напрыклад, музыканты на сцэне стараюцца — як у канцэртах Джэймса Браўна, груп Incognito ці Tower of power — і самі выконваюць нейкі танец. Каралеі, гэта музыка плюс сцэнічная дзея: слова show у назве не-

дарма. І не толькі каб глядача зацікавіць, а каб у першую чаргу нам самім атрымаваць задавальненне ад выступу. Канечне, як рэжысёр я ўсё пралічваю, але менавіта з такім падыходам — ад чаго мы самі будзем у захваленні. Ну і яшчэ адно вялікае адзonenне — цяпер гэта цалкам мая справа. На тэлебачанні, здалася, не ведалі, як падлісваць наш калектыў, настойвалі, што аркестр павінен быць пры чымсьці — вучылішчы, філармоніі ці нечым такім. А тут — мой уласны!

— Вас, здараеца, называюць сарамлівым дырыжорам. Вы заўсёды ў цэнтры ўвагі, узнёна і прышчыпова кіруеце людзьмі, вы патрабавалі выкладчык. Пры гэтым раскажыце, што ў адрозненне ад сваёй сястры спявачкі Б’янкі ролі вельмі сарамлівым хлопцам...

— Так, з самага дзятчства быў сарамлівым. Выступіць на сцэне для мяне было праблемай. Але потым зразумел, што тады справа, якую я для сябе абраў, патрабуе быць артыстычным, імператэментным і нічога не баяцца — і навучыўся! І ўсё роўна з Б’янкай у нас, так бы мовіць, розны тэмт — яна вельмі хуткая, а я грунтоўны.

Занадта эпатажным на сцэне сабе не лічу — нават калі спускаюся на яе з вышыні па верталётнай лесвіцы. Проста з выхадам на публіку я бшчам трапляю ў іншае вымярэнне і падключаюся да нейкай касмічнай разеткі. Мне здаецца, гэта абсалютна натуральны паводзіны артыста.

— У вас многа розных музычных адукацый і ўменняў, вопыт ў розных жанрах. І ўсё ж якая музыка найперш ваша?

— Я, канешне, джазавы чалавек. Увогуле, джаз прысутнічае паўсюль, бо менавіта ён і ёсць аснова якаснай поп-музыкі. Ва ўніверсітэце культуры з Ірынай Смірновай мы арганізавалі курс джазавых стандартаў, як музыкант я іграў з многімі джазістамі — нашымі і расійскімі. З пачачы Ігара Сацэвіча з Apple tea працаваў нават з легендарным спевачком Кевінам Махогані. Калі мы потым перапісаліся, думаў: “Божухна! Я ж яшчэ малым фанашеў, калі глядзеў яго выступленні на відэа, а тут ён сам мне піша і пытаецца, як справы!” Але гэтак жа люблю і оперу, і класіку, прайшоў курс кампазіцыі ў нашай Акадэміі музыкі ў класе Андрэя Мдзівані. Шэсць гадоў працаваў у “Лепрыконсах”, і гэта мне такама падабалася. Так што не соўлам і фанкам адзіным, як кажуць. Абяжваюць сябе мне сумна. І ўсё роўна — найбольш люблю сімфанічныя канцэрты, аркестравыя моц і гучнасць.

— Чым зараз жыве калектыў, ці можна трапіць на яго сольны канцэрт?

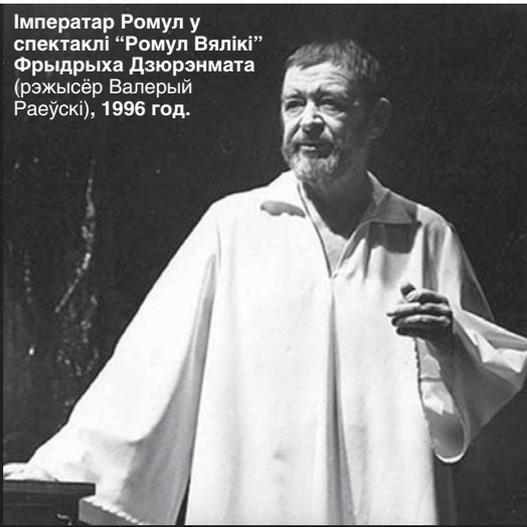
— Сольных канцэртаў па білетах у нас пакуль няма. Яны з’явіцца пасля таго, як будзе гатовая вялікая праграма з аўтарскага матэрыялу, бо хочацца сваёй музыкі, уласнага арыгінальнага прадукту. Над гэтым я працую. Увогуле зараз адбываецца творчая трансфармацыя праекта. Неўзабаве будзе альбом — дзесяць кампазіцый на англійскай мове, якія, мяркую, прыйдуцца даспадобы на міжнародных фестывалях. А пакуль скарочаным складам працую на тэлешоу, іграем канцэрты на замову.

Што найбольш радуе — за апошнія год-паўтара ў нас былі надзвычай цікавыя паездкі з канцэртаў у Аб’яднаных Арабскіх Эміратаў, Тайланд, Францыю, Англію, Расію. З апошняга і вельмі значнага — у Лондан, дзе мы зрабілі ўдзел у дабрачынным канцэрте фонду Чулпан Хаматавай і Дзіны Корзун Gift of Life. Для мяне гэта быў гонар. А каб вы разумелі, як я стаўлюся да канцэртаў — перад пездкай за свае грошы здымаў павільён, будаваў сцэну, падобную да той, што ў Лондане, і праводзіў усе рэпетыцыі з максімальным набліжэннем да заплавананага шоу. Бо заўжыць хачу, каб усё было ідэальна. Таму і канцэртаў у Беларусі мы даем тады справа, якую я для сябе абраў, патрабуе быць артыстычным, імператэментным і нічога не баяцца — і навучыўся! І ўсё роўна з Б’янкай у нас, так бы мовіць, розны тэмт — яна вельмі хуткая, а я грунтоўны.

Гэлі Гэй у спектаклі “Што той салдат, што гэты” Бертольда Брэхта (рэжысёр Валерый Раеўскі), 1969 год.

Імператар Ромул у спектаклі “Ромул Вялікі” Фрыдрых Дзюрэнмата (рэжысёр Валерый Раеўскі), 1996 год.

За ролю Вярышылы ў “Мудрамеры” Міколы Матукоўскага (рэжысёр Валерый Раеўскі) Аўгуст Мілаванаў атрымаў Дзяржаўную прэмію Беларусі ў 1988 годзе.

19 ліпеня памёр народны артыст Беларусі Аўгуст Мілаванаў. У чэрвені ён адсвяткаваў 82-годдзе. Сёння з 11.00 да 13.00 на галоўнай сцэне Купалаўскага тэатра, якому Аўгуст Лазаравіч быў адданы амаль усё сваё творчае жыццё, адбудзецца грамадскае развітанне з выкладчыкам, натхняльнікам і надзвычай моцным акцёрам. Пахаваюць яго на Усходніх (Маскоўскіх) могілках у Мінску.

“РЭДКА РАБІЎ УСЁ ЯК УСЁ”

Герастрат у “Забіць Герастрата” Рыгора Горына (рэжысёр Рубэн Агамірзян), 1974 год.

Лёсы многіх людзей складаюцца з шэрагу нечаканых здарэнняў і выпадковых сустрэч. Ці мог валгаградскі хлопчык здагадвацца, што ён будзе зрываць авачы на сцэне нацыянальнага беларускага тэатра? А пачыналася ўсё з неспадзяванкі: паспяхова здаўшы ўсе іспыты ў ГИТИС, ішчаслівы абітурыент забраў дакументы. Для такога дзіўнага на першы погляд кроку былі высакародныя падставы: яго сябра на тых жа ўступных зрэзала. З пачуцця салідарнасці Аўгуст Мілаванаў вярнуўся ў Валгаград.

Неяк у Валгаградскі драматычны тэатр імя Максіма Горкага завіталі брэсцкія акцёры. Яны і паведалі памочніку рэжысёра Мілаванава, што ў Мінску Дзмітрый Арлоў набірае акцёрскі курс. Юнак без ваганняў перабраўся ў беларускую сталіцу.

— Аўгуст быў любімым вучнем майго бацькі, — распавяла “К” тэатральны крытык, прафесар Таццяна Арлова. — Мілаванаў быў актыўны ў творчых пошуках, імкнуўся глядзець, чытаць, даведвацца, дапытывацца. Ён “утрызаўся” ў бацькаў досвед, задаваў пытанні, не спыняўся ў сваім прафесійным развіцці. У нашым доме Аўгуст, як і Геннадзь Гарбук, заўсёды быў сваім чалавекам. Бацька радаваўся іх сумесным насычаным творчым размовам.

Гэты курс увогуле быў вельмі таленавітым. З яго выйшлі будучыя заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў

Тэўе ў “Памінальнай малітве” Рыгора Горына паводле твораў Шолом-Алейхема (рэжысёр Барыс Эрын), 1989 год.

Фама Варанецкі, народная артыстка Беларусі Бола Масумян.

— Бацька ведаў, што на размеркаванні студэнтаў могуць выправіць каго куды, і вельмі перажываў, каб таленавіта моладзь не згубілася, — працягвае Таццяна Дзмітрыеўна. — Ён дамовіўся, каб касцяк курса паехаў у Віцебск да моцнага рэжысёра Барыса Шчарбакова. Мілаванаў быў у ліку той групы дыпломнікаў. Праўда, у Віцебску ён затрымаўся ненадоўга. У хуткім часе Аўгуст вярнуўся на сцэну Купалаўскага тэатра, якому аддана служыць на працягу доўгіх дзесяцігоддзяў.

дакладна сказаць, што Аўгуст рэдка рабіў усё як усё, — адзначае Таццяна Дзмітрыеўна. — Ён удумліва ставіўся да прафесіі, дапытліва яе вывучаў, прыдзірліва даследаваў і вельмі часта не падпарадкоўваўся агульнаму меркаванню. Ён з самага пачатку быў вельмі пераборлівы ў творчасці. Што было не па ім, заўсёды гаварыў прама, у лоб, ніколі не шукаў прыгожых слоў. А гэта не ўсім падабаецца, таму яго творчы лёс быў няпростым, хоць ён — чалавек надзвычай таленавіты.

Мілаванаў працаваў з рознымі рэжысёрамі, аднак хутка знайшоў

Зурыко ў спектаклі “Я, бабуля, Іліко і Іларыён” Надара Думбадзэ (рэжысёр Рубэн Агамірзян), 1965 год.

Спадарыня Арлова лічыць зорнай ролю Мілаванава вобраз гарэзы Зурыко ў купалаўскім спектаклі “Я, бабуля, Іліко і Іларыён”.

— Мы сябравалі са студэнцтва, таму магу

“свайго” — Валерыя Раеўскага. У тандэме яны зрабілі шмат прыкметных прац.

— Калісьці Раеўскі першым паставіў у Беларусі Брэхта, — расказвае Таццяна Арлова. — У спектаклі “Што той салдат, што гэты” Мілаванаў стварыў цудоўны вобраз Гэлі Гэя — чалавека з абаяльнай лагоднасцю, якая адным падалася пакорліваасцю, іншым — бізвольем, трэцім — вытанчанасцю натуры, а самому герою дазваляла быць “сабе на уме”. У “Ромуле Вялікім” па Дзюрэнмату Аўгуст быў пазнавальным і непазнавальным адначасова. Бо знешнасць яскравая (яму не трэба было, як многіх іншым акцёрам, хавацца за грым), а вобраз — нестандартны, у духу той літаратуры, якую ён вельмі любіў.

Па словах тэатральнага крытыка, народны артыст ніколі не захоўваў дрэнную літаратуру. І для дома, і для сцэны ён выбіраў творы, у якіх адчуваў патэнцыял нешта зрабіць.

У тэатры ў Мілаванава было шмат галоўных роляў, у кіно ж ён

пагаджаўся і на другарадныя вобразы, аднак умеў маленькі эпизод зрабіць вельмі яскравым.

— У апошнія гады знешнасць Аўгуста стала даволі спецыфічнай. Мо таму ў кіно яго часта клікалі на ролі бамжоў, няўдалых людзей. Аднак як яму ўдалася расквэціць маленькую ролю! Вось зараз на тэлебачанні паўтарыаць серыял “Вакзал”. У ім артыст стварыў вельмі прыкметны вобраз.

Пасля сыходу на пенсію Мілаванаў разам з жонкай Галінай Талкачовай — таксама народнай артысткай Беларусі — вялі адасобленае жыццё. Магчыма, справа ў тым, што Мілаванаў быў у сяброўстве такім жа прынцыповым, як і ў творчасці. Таццяна Дзмітрыеўна мяркуе, што акцёру было складана знайсці блізкіх па духу людзей, хто разумее бы яго і падтрымліваў.

— Яны з Галінай не былі публічнымі людзьмі. Пасля сыходу з тэатра пра іх мала пісалі, амаль не рабілі з імі інтэрв’ю, — смуткуе крытык. — Яны ж у апошні час нікуды не хадзілі са свайго дома, ні з кім не мелі зносін. Адзіны сын Дзмітрый жыве за межамі Беларусі. Я часта запытвала ў Аўгуста, як жа ў такіх умовах творчаму чалавеку не згубіць форму. Артыст адказваў, што яны з жонкай шмат глядзяць добрага замежнага кіно, а пасля абмяркоўваюць убачанае. Карціну свету для іх дапаўнялі кнігі. Усё ж Мілаванаў быў разумнікам, якіх не так шмат бывае.

(Заканчэнне. Пачатак у № 28)

“Нецукровае” жыццё Сідура пачыналася ва Украіне. Да вайны ён паспеў “пабатрачыць” у калгасе на Кубані, потым папрацаваць токарам ажно ў Сталінабадзе. Ну а пасля франтавога ранення стаў інвалідам 2-й групы. Выйшаўшы са шпітала, вярнуўся на радзіму. Але ад роднага дома засталася адна печкавая труба — “помнік майму дзяцінству і малодсці”, як ён сам казаў.

“ДА ГЭТАГА НЕ ПРЫВЫКАЮЦЬ”

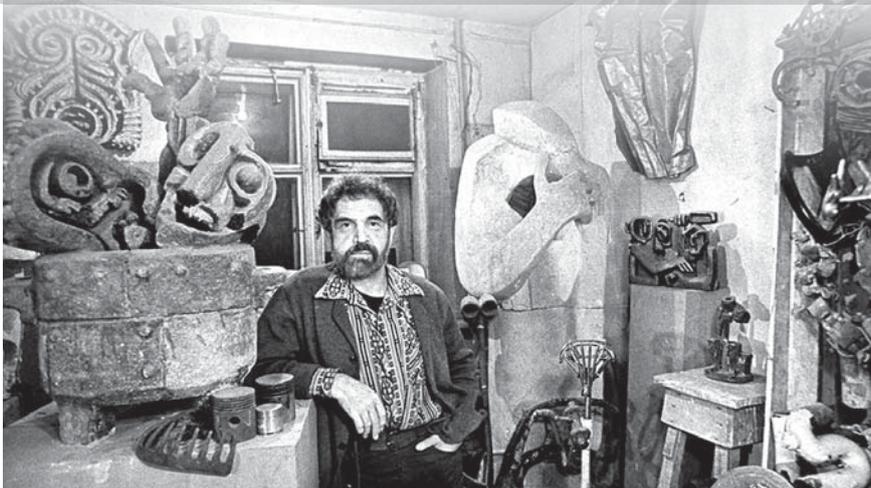
— На вайне я цудам застаўся жывы, — працягваў свой расповед скульптар. — Часам мне здаецца, што гэта было наканавана звыш — для таго, каб я змог, у рэшце рэшт, зрабіць нешта правільнае ў мастацтве. Ведаеш, у дзяцінстве я марыў стаць лекарам, хоць вельмі любіў маляваць і ляпіць. Але хто ў дзяцінстве не любіць маляваць? А тут — лекар, паважаны і патрэбны ўсім прафесія. І паступіў у медыцынгу. Аднак правучыўся ўсяго які год: прызвычаіцца да пакут хворых было не ў маіх сілах. Хаця я і не такое бачыў на вайне. Але да гэтага, напэўна, наогул не прывыкаюць. Прынамсі, я не змог...

Што з Сідурам было далей? Як толькі яму стукнуў 21 год, ён прыехаў у Маскву. І, прышрубаваны на старую гімнасцёрку два ордэны Айчынай вайны абедзвюх ступеняў, прыйшоў паступаць у Строганаўку. Паступіў. Але ўладкавацца ў інтэрнат не паспеў, і першым часам яму даводзілася туляцца дзе дзвядзецца — ён нават спаў у аўдыторыях на сталах. Потым усё ж займеў інтэрнацкі ложка — праўда, у склепе. Там у адным пакоі пражывала — ні многа ні мала — восем душ ды яшчэ сям’я з дзіцём!

— Жыў у тых сутарэннях я да 1957 года — пакуль не ўступіў у Саюз мастакоў. Вось такая карусель жыцця: у студэнцтве — склеп, а цяпер вось ужо цягам 30 гадоў — ізноў жа сыры склеп. Але, праўда, тут я адчуваю сябе чалавечкам: ніхто не перашкаджае, рабля што хачу, як хачу і дапамогі ні ад каго не чакаю. Здаецца, планіда навечна зрабіла мяне “падвальным мастаком”... Як там сёння кажуць — андэграўнд?

У 1964 годзе рэпродукцыя работ Сідура ўпершыню публікавалася ў Еўропе. У 1970-я — прыходзіць еўрапейская вядомасць. Але на радзіме — немагата. Як быццам гэтага мастака наогул не існуе! Яго незвычайнае, непадсправядлачнае мастацтва энергетычна выклікае непрыяніццё ў тых, хто сваю ўсярэднасць і пампезную мершчыну выдаваў за “вернасць сацыялізму”, за “творчасць, свабодную ад буржуазных уплываў”.

Словам, ён быў... чужым. Хоць, па вялікім рахунку, чужым каму? Якому чалавечаму чужеду, якім пакутам, якой традыцыі, якому стылюмово кірунку, у рэшце рэшт — якой праўдзе быў ён чужы? Хіба Сідур выдумаву кашмары вайны або Хірасіму, радыёактыўныя ліўні або хімічныя эксперыменты над людзьмі? Ці гэта Сідур выдумаву бедствы, знявагі, адчай,

Формула сусветнай скрухі Вадзіма Сідура

Успамін пра адну сустрэчу са скульптарам

“Матці і дзіця”. 1981.

“Бабін яр”. 1966.

адзіноту, бесчалавечнае стаўленне да прыроды, абжорства адных і голад іншых, тыранію і рабства, гвалт і страх?

“СВЕТ МАЙГО СКЛЕПА ТАК РАЗРОСЯ...”

Дык адкуль усё гэта? У адказ Вадзім Абрамавіч адно паіскаў плячыма:

— Нічога гэтакага я не выдумляў. Усё з жыцця, з уласнага досведу, з асацыяцый, гэтым досведам народжаных. Але калі казаць пра падмуркі... Самым першым і незабыўным уражаннем дзяцінства былі архаічныя скульптуры, вялізныя ідалы, высечаныя скіфамі з шэрага граніту і ўсталяваныя на курганах ва ўкраінскіх стапах. Такія статуі я ўпершыню ўбачыў у Днепрапятроўска перад будынкам гістарычнага музея. Памятаю, вельмі доўга разглядаў гэтых скіфскіх баб, дзівячыся іх грандыёзнасці і спакою, быццам ад самага пачатку разлічанам на вечнасць. Праз шмат гадоў такое ж уражанне непразімальнага я атрымаў пры наведванні залы старажытнай скульптуры ў Пушкінскім музеі, дзе праводзіў многія гадзіны цягам некалькіх гадоў. Уз-

дзеянне на мяне егіпецкага, асірававілонскага мастацтва, грэцкай архаікі было настолькі магутным і даўгавечным, што трывае ажно дагэтуль. Усе тывы вытокі я і спрабую ўвасобіць у сваіх работах.

Так, ледзь не забыўся. Будучы калісці ў Пішеры, яшчэ да Строганаўкі, убачыў надмагіллі Мартаса і старажытныя іконы ў Рускім музеі, і яны моцна мяне ўразілі. Зразумела, у той час я не ведаў імянаў вялікіх скульптураў Мура, Архіпенкі, Ліпшыца, Джакамеці, Цадкіна. Не ведаў і мастацтва Кандзіна, Малевіча...

Бачыце, у мяне ўсё атрымалася паводле прымаўкі: не было б шчасця, ды няшчасце дапамагло. Гэта я да таго, што менавіта адсутнасць фармалінаў паспрыяла многім маім самастойным фармальным пошукам у пластыцы, якія потым сталі маімі крэўнымі. То бок, у натуре з сучаснай заходняй скульптуры я нічога не бачыў — бо ні разу са сваёй краіны не выезджаў. А чым старэйшым рабляць, тым меней становіцца і патрэба бачыць. Свет майго склепа так разросся, што паглынае мяне цалкам і напоўніцу...

УНУТРАНАЯ ПРАСТОРА

Вадзім Сідур лічыў, што вялікую перавагу яму дае праца з выкарыстаннем не толькі знешняй, але і ўнутранай прасторы — яна яшчэ больш збліжае скульптуру з архітэктурай. Гэты пасыл у нашай гутарцы быў горача падтрыманы Анатолемам Анкейчыкам. Ён тут жа распеў пра сваю працу над серыяй кампазіцый, прысвечаных Пушкіну, дзе расшэне ўнутранай прасторы для яго мела такое ж асноватворнае значэнне, як, уласна, вобразная пластыка.

Затым уступіў у гутарку Лен Карпінскі. Прамовіўшы да нас з Анатолемам, ён звярнуў увагу на адзін красамоўны парадокс: — Дзіўная справа: нашы газеты пісалі, што Вадзім адурнае савецкіх людзей, будаўнікоў камунізму. Але ж гэтыя людзі і наогул не бачылі яго твораў — ні на выставах, ні ў манументах. Зрэшты, тут я хлушу. Адзін “савецкі чалавек” — прасты слесар — нежк зайшоў у падвал, каб звярцьць трубу, з якой сутарэнні залівала вадой. І тут ён убачыў работы Вадзіма: “І гэта ўсё вы зрабілі? Адзін чалавек?” — і зняў перад мастаком шапку. Але гэта як бы выключэнне з правілаў.

Нават у галіне графікі, у якой Вадзім шмат працаваў, былі праблемы. Адночы яму перакрылі кісларод у выдавецтве, адмовіўшы нават у афармляльніцкай працы.

— Ды гэта ўсё глупства, — перапыніў яго Сідур. — Вось шкада толькі ілюстрацый, якія я зрабіў для кнігі Юны Морыц “Суровай ніткай”. Працаваў доўга, і шыкл, па-мойму, атрымаўся. Прынамсі, Юне ён спадабаўся. Але ў выдавецтве паэтыкі швэдаў казалі: “Сідур у нас на пасаран — не пройдзе, значыць! Шукайце іншага мастака, або, у адваротным выпадку, кніжка выйдзе без ілюстрацый...” Ну, і кніжка выйшла без ілюстрацый...

На маё пытанне, колькі ж у яго агулам твораў, скульптар адказаў:

— Нешта каля 500 скульптур і больш за тры тысячы графічных малюнкаў. У Еўропе і ЗША ўстаноўлена дзесьці помнікаў, у асноўным, антываеннага зместу.

Потым майстар паказаў нам каталог сваёй персанальнай выставы 1975 года ў нямецкім Констанцы. У прадмове ён напісаў: “Мастак можа быць свабодным і несабодным у любых вонкавых варунках. Мне даводзілася чуць ад многіх сваіх калег: “Калі б мне дазволілі...” і нават: “Калі б я дазволіў сабе...” Смешна і страшна чакаць дазволу, бо, калі ён наступіць, мастак ужко не будзе мастаком, а стане, як і кожны, хто чакае і атрымаў дазвол, проста чалавечкам, які робіць ды кажа тое, што яму дазволілі...

Мастак заўсёды спрабуе выявіць свае пачуцці найбольш моцна, а для гэтага яму даводзіцца агаляць сваю душу. І ён заўсёды рызыкуе, што зноўдзіцца хвацотныя плоніць у гэтую аголеную душу. Мастак не навінен баяцца ці сароміцца гэтага. Асабіста для мяне фармальнае наватарства ніколі не было галоўнай мэтай. Але я заўсёды стараўся гаварыць на мове свайго веку...”

***

А сёмай гадзіне вечара ў майстарню прыйшлі жонка Вадзіма Юлія Львоўна і сын Міхал. Мы з імі пазнаёмліся — і тут жа развіталіся. Час быў сыходзіць. Узлі такоўку і паехалі ў гатэль. Так скончыўся для нас з Анкейчыкам дзень 20 красавіка 1986 года.

Толькі годам пазней выпадкова даведалася, што прыкладна праз два месяцы пасля нашага візиту Вадзім Сідур памёр ад трэцяга інфаркту. Але пра гэта цэнтральныя газеты не пісалі... А неўзабаве, з лютага 1989-га, пайшоў з жыцця і Анатолемам Аляксандравіч Анкейчык...

Свае ўспаміны пра тую даўнюю сустрэчу з Вадзімам Сідурам хачу скончыць мудрым афарызмам знакамітага мастака і літаратара Міхала Туроўскага: “У наш час роллю Моцарта па-ранейшаму выконваюць паасобныя індывідуумы. У ролі Сальеры — цэлыя арганізацыі”. І яшчэ дадам, што спраўданае мастацтва заўсёды ўмоўнае, але толькі вось ахвяры яго — спраўдныя, рэальныя...

МУЗЕЙ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:**
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
  - "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
  - "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
  - "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
  - "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
  - "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:**
- Выстава "Іван Стасевіч. Жываліс".
  - Выстава "Уцеха для вачэй, сучаснае для душы" (у рамках экспазіцыі "Мастацтва краін Усходу XIV-XX стст.") — з 11 ліпеня.
  - Выстава Волгі Шкараба і Вадзіма Богдана "Грані рэалізму" з 12 ліпеня па 11 жніўня.

Філіялы музея

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВОЎ XIX СТ."**

- г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
  - "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
  - "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выставы:**
- Персанальная выстава Ігара Гардзіска "Пазія срэбра" па 13 верасня.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**

- Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
- Пастаянная экспазіцыя.
  - Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтва паясоў альбо саломалляценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

**У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:**

- магазіны "Белсаюздрук"**
- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
- Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
- Праспект Незалежнасці, 44.
- Вуліца Валадарскага, 16.

- кіёскі "Белсаюздрук"**
- ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.
- Праспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.
- Праспект Незалежнасці, 68, В. Вуліца Лабанка, 2.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ПСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

- г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22.
- Экспазіцыі:**
- Абноўленая экспазіцыя "Старая Беларусь".
  - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
  - Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
  - Акцыя "Вольнае п'янiна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:**
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
  - Выстава "Ад рымскага дзюрыя да беларускага рубля".
  - Маштабны выставачны праект "Вайна і Мір Вадзіма Сідора" — з 10 да 28 ліпеня.

- Выстава ў рамках міжнароднага праекта "Адчыненыя дзверы: учора і сёння (Türen auf - damals / heute)". — па 21 ліпеня.
- Фотавыстава "Спітакская трагедыя: рэтраспектыва памяці". Яна прымеркавана да 30-годдзя землетрусу ў Арменіі, які забраў жыццё больш за 25 тысяч чалавек — з 25 ліпеня.

Філіялы музея

**ДОМ-МУЗЕЙ
ІЗ'ЕЗДУ РСДРП**

- г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
- Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."

**МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ
БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.

прывечная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 9 верасня.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"**

- г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.
- Палацавы ансамбль**
- Пастаянная экспазіцыя.
  - Выставачны праект аўтарскай лялькі майстроў Беларусі, блізкага і далёкага замежжа "Панна Doll'я" з 5 ліпеня па 31 жніўня 2019 года.
  - Выстава "Дзівы антычных цывілізацый": арыгіналы і копіі старажытных артфактаў з прыватнай калекцыі з 14 чэрвеня 2019 года па 15 студзеня 2020 года.
  - Гістарычны квест "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.

- Персанальная выстава Рамана Федасенка "Свет вакол нас" з 19 ліпеня па 11 верасня 2019 года.

Ратуша:
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Квест "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

Слуцкая Брама:
■ Часовая экспазіцыя "Святло" (падвешнікі, кандэлябры, шадаль).
3 6 мая па 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

- г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
- Пастаянная экспазіцыя.
  - Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
  - Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Кяханку".
  - Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
  - Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дваіх "Інтрыг Купідона".
  - Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
  - Квест "Белы слон".
  - Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
  - Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясельля.
  - Музейная фотопляцоўка.

**ГАСЦІНІЦА ГАЛУБКА
УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА**
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Іспанская характарная лялька" (з прыватнай калекцыі Святаляны Пінчук) — да 8 верасня.
- Майстар-класы:
  - Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
  - Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
БЕЛАРУСКАГА КІНО**
г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографа".
  - Фотавыстава "Трансфармацыя" Віктара Сянькова. — з 11 ліпеня
- БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
- Музей працуе:** пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сяр. — ад 12-й да 20-й.
- Пастаянная экспазіцыя.
  - Часовая экспазіцыя "Подзвіг у імя вызвалення",

- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатралізаваныя прадстаўлены паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.

- Мультымедыяны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
  - Пешая экскурсія "Мясцамі Коласа ў Мінску".
  - Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квест-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:**
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
  - Візуальнае ад музея, фотасесія "У дзень вясельля — у музей!"

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчыкі і летчыкі", галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
- Выстава "Вітай, зямля беларуская!" — да 13 ліпеня.
- Міжнародная выстава "Маем гонар прадставіць — Аванс Туманян", прывесчаная 150 годдзю з дня нараджэння паэта. З 18 ліпеня да 17 жніўня.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
ГОРАДА МІНСКА**

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

**ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ
ГАЛЕРЭЯ ТВОРА
Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА**

- г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
- Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жываліс" (візуальная рэтраспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
  - Выставачны праект з цыкла "Асабісты гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk".

- Выстава жываліс, прывесчаная 200-годдзю з дня нараджэння Станіслава Манюшкі — да 4 жніўня.

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАІЛА САВІЦКАГА**
г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыя:
  - "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прывесчаная Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
  - "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
  - Выстава "Еўрапейскія баявыя ўмельствы. Ад кузні Вулкана да ўмельстваў Марса" — да 15 верасня.
  - Выстава жаночых аксесуараў з калекцыі Ігара Сурмачуўскага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.
  - Выстава "Эмі Уайнхаўс: Сямейны партрэт" — да 31 жніўня.

**ПА ПЫТАННЯХ
РАЗ'ЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ
Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"**

- звяртаюцца
па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41
альбо пішыце
на электронны адрас
kultura@tut.by!

**МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША**

- г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.
- Выставачныя праекты:**
- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
  - "Мінск сярод сяброў. Гарды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
  - "Археалагічны артфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

- г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
  - Віртуальная гульні "Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБА"

- г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
- Пастаянная экспазіцыя.
  - Выставачны праект "Беларускі брыянт у кароне паладзых абразоў праваслаўя" — да 27 кастрычніка.
- ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ**
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.
- Экспазіцыя:**
- "Кіла часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

**АРТ-ГАСЦІНІЦА
"ВЫСОКАЕ МВСТА"**

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

**НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-
КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ**

- г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.
- Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны". г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.
  - Экспазіцыя: "Музей юрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

**ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА
У НАВАГРУДКУ**

- г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
- Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
  - Пастаянныя выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".